

VEŘEJNÁ SPRÁVA A SOCIÁLNÍ POLITIKA

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

VEŘEJNÁ SPRÁVA A SOCIÁLNÍ POLITIKA

2024

Slezská univerzita v Opavě
Fakulta veřejných politik v Opavě

**SILESIA
UNIVERSITY**
FACULTY OF PUBLIC
POLICIES IN OPAVA

PUBLIC ADMINISTRATION AND SOCIAL POLICY

2024

Silesian University in Opava
Faculty of Public Policies in Opava

Veřejná správa a sociální politika

2024, roč. IV, č. 2

Vedení redakce

Ladislav Průša (Opava) – šéfredaktor
Marie Sciskalová (Opava) – výkonná redaktorka
Lucie Kamrádová (Opava) – výkonná redaktorka
Michal Vítek (Opava) – výkonný redaktor
Petr Fabián (Opava) – výkonný redaktor
Lucie Chmelařová (Opava) – technická redaktorka

Redakční rada

Ladislav Průša (Opava), Marie Sciskalová (Opava), Karolína Dobiášová (Praha), Lenka Farkačová (Praha), Ivan Halász (Budapešť), Igor Palúš (Opava), Krystian Heffner (Katowice), Rafał Riedel (Opole), Wolfgang Beck (Halberstadt), Radek Jurčik (Brno), Martin Švikruha (Trnava), Richard Brix (Trnava), Peter Horváth (Trnava), Lucia Bartůsková (Praha)

Online verze časopisu je k dispozici na následujícím webu

vssp.slu.cz

Vydavatel

Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě
Bezručovo nám. 885/14, 746 01 Opava, Česká republika

Identifikační číslo organizace

47813059

Vychází dvakrát ročně.

Grafické zpracování

NAKNAP - reklamní a grafické studio, Jan Knap
Na Krásné vyhlídce 591/10, 748 01 Hlučín, Česká republika

Tisk

Profi-tisk group, s.r.o.
Chválkovická 223/5, 779 00 Olomouc, Česká republika

© Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě, 2024

Evidenční číslo Ministerstva kultury České republiky

E 24045

ISSN 2695-1223 (Print)
ISSN 2695-1231 (Online)

OBSAH

EDITORIAL	9
-----------	---

NÁŠ ROZHOVOR

ROZHOVOR S VÍTEM ALEXANDREM SCHORMEM Ladislav Průša	13
---	----

RECENZOVANÉ STATI, STUDIE, ÚVAHY A ANALÝZY

KOMPARACE SYSTÉMU PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICE A SLOVENSKÉ REPUBLICE Milan Kocík	17
---	----

PEČUJÍCÍ OSOBY V PLATFORMOVÉ EKONOMICE Aleš Kroupa	29
--	----

DISCOURSE ON THE IMPORTANCE OF 'SMART PEOPLE' IN THE SMART CITY CONCEPT Michaela Mláka Kakašová	41
--	----

PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PŘI POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB Michal Vitek	51
---	----

Z AKADEMICKÉHO ŽIVOTA

Z AKADEMICKÉHO ŽIVOTA Ladislav Průša	69
--	----

NAŠE RECENZE

BOOK REVIEW MODERN CONTROL IN PUBLIC ADMINISTRATION [MODERNÍ KONTROLA VEŘEJNÉ SPRÁVY] Jakub Sieber	75
---	----

RECENZE KNIHY SOCIÁLNÍ POLITIKA Ladislav Průša	79
--	----

KNIŽNÍ NOVINKY

DOKAZOVÁNÍ V PŘESTUPKOVÉM ŘÍZENÍ 83

ZÁNIK ODPOVĚDNOSTI ZA PŘESTUPEK 84

POKYNY PRO AUTORY 85

Milí čtenáři,

právě otevíráte další číslo našeho časopisu. Věřím, že tak jako v minulém období, i tentokrát zde najdete hodně zajímavých informací, inspirací a námětů jak pro Vaši další pedagogickou, tak i pro vědeckou tvůrčí činnost.

O úvodní rozhovor jsme tentokrát požádali pana JUDr. Víta Alexandra Schorma, zástupce veřejného ochránce práv, který Vám objasní, jaké hlavní úkoly tento úřad plní zejména v sociální oblasti, seznámí nás s tím, s jakými podněty se na něj obracejí občané nejčastěji, jak na jeho podněty nebo zjištění reaguje ministerstvo práce a sociálních věcí, resp. celá vláda a všichni jste jistě v očekávání nad tím, co ho v jeho práci v uplynulém období nejvíce překvapilo a to jak v pozitivním, tak v negativním směru.

V recenzované části časopisu najdete příspěvky, ve kterých budete mít možnost seznámit se se zajímavými výsledky projektů, které byly v uplynulém období realizovány zejména v sociální oblasti. Jsem přesvědčen, že tyto poznatky představují významné podněty pro koncepční, normotvornou a legislativní činnost vlády, zejména ministerstva práce a sociálních věcí.

V další části časopisu se můžete přečíst recenzi na další učebnici sociální politiky, tentokrát jde o monografii autorů působících na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a na Vysoké škole polytechnické v Jihlavě. Je zřejmé, že v odborné veřejnosti roste zájem o sociální otázky, neboť v krátké době se jedná již o třetí knihu, která se věnuje těmto otázkám.

Zajímavé informace naleznete i v rubrice Z akademického života, kde jsou shromážděny poznatky ze seminářů a konferencí, kterých se naši akademičtí pracovníci v uplynulých týdnech zúčastnili.

Přeji Vám příjemné čtení.

Ladislav Průša

	NÁŠ ROZHOVOR	
--	---------------------	--

Rozhovor se zástupcem veřejného ochránce práv
JUDr. Vítem Alexandrem Schormem

Vážený pane doktore, můžete, prosím, našim čtenářům ve stručnosti charakterizovat činnost veřejného ochránce práv zejména v sociální oblasti?

Veřejný ochránce práv neboli ombudsman může lidem pomoci, pokud řeší nějaký problém s úřady (nejsou spokojeni s tím, jak úřad rozhodl, jak dlouho mu rozhodnutí trvá, nebo třeba s tím, jak postupuje sociální pracovník nebo veřejný opatrovník). Může to být úřad práce nebo Česká správa sociálního zabezpečení. Také neohlášeně navštěvujeme zařízení, kde jsou lidé omezeni na svobodě právně či fakticky, tedy ať se tam nacházejí z toho důvodu, že o tom rozhodl soud, nebo kvůli tomu, že jsou závislí na péči, kterou jim zařízení poskytuje. Takovými zařízeními jsou i zařízení sociálních služeb. Také poskytujeme pomoc obětem diskriminace. Tou se můžou stát například klienti sociální práce, když shánějí bydlení nebo zaměstnání.

Kolik podnětů v jednotlivých oblastech Vaší činnosti řešíte ročně, s čím se na Vás obrací občané nejčastěji?

V loňském roce se na nás obrátilo zhruba 7 000 lidí. Již tradičně chodí nejvíce podnětů v oblasti sociálního zabezpečení (téměř 1 500 podnětů). Tam řadíme stížnosti na špatně vypočítané důchody, nepřiznané dávky nebo dlouhá řízení o příspěvku na péči. Řešíme i stížnosti na sociální pracovníky na obci nebo na veřejné opatrovníky. Jsou to ale jednotky případů ročně. Druhou oblastí, ve které se na nás lidé nejčastěji obracejí, je stavební právo – tedy problémy s ne/povolením stavby, její kolaudací či dlouhým stavebním řízením. Početné jsou také stížnosti rodičů na to, že orgán sociálně-právní ochrany dětí dostatečně nehájí zájmy jejich dítěte, nebo na odebrání dítěte. Každý rok také stoupá počet dětí, které se na nás obrátí samy. Někdy si také stěžují na OSPOD, protože podle nich neposлуchá, co mu samy říkají, že by chtěly, nebo si stěžují na to, jak to funguje v dětském domově. Kromě toho, že řešíme stížnosti konkrétních lidí, můžeme se začít zabývat určitým tématem sami z vlastní iniciativy. Podrobně jsme například zkoumali, jak jsou nastavené podmínky pro to, aby se děti mohly vídat se svými rodiči, pokud jsou ve vězení. Také jsme zmapovali, jak stát a kraje ve svých strategických dokumentech plánují transformovat zařízení pro lidi s postižením tak, aby mohli žít v komunitních službách.

Jak na Vaše nálezy/zjištění reaguje ministerstvo práce a sociálních věcí, popř. vláda nebo Parlament ČR?

Naše zjištění posíláme v první řadě úřadům, jejichž postup prošetřujeme. U nich býváme docela úspěšní, protože jen zhruba v jednom případě z dvaceti musíme sáhnout k ‚sankci‘. Nemůžeme úřadům něco nařídit, takže ‚sankcí‘ není například pokuta za to, že se úřad naším stanoviskem neřídí. Skutečný postih tedy ukládat nemůžeme, ale za ‚sankci‘ považujeme to, že o případu informujeme nadřízený úřad, případně veřejnost – zkrátka vyneseme problém na světlo. Na vládu se obracíme, pokud nám nevyhoví ministerstvo. Vládu buď pouze informujeme o konkrétním případě, nebo po ní můžeme chtít, aby ministerstvu něco uložila. U vlády naše úspěšnost není zdaleka taková jako u jiných úřadů. Na Parlament, hlavně na Poslaneckou sněmovnu, se obracíme prostřednictvím naší výroční zprávy, v níž mimo jiné doporučujeme, aby došlo k určitým změnám zákonů. Tady se čas od času prosadíme, jen ten čas bývá dlouhý – na změnu zákona čekáme třeba i 12 let. Například odškodnění žen, které byly protiprávně sterilizovány, navrhoval již první ombudsman Otakar Motejl. Ten se mimo jiné též vyslovil pro přijetí zákona o sociálním bydlení, na který stále čekáme.

Co Vás ve Vaší činnosti zatím nejvíce překvapilo a to v kladném i negativním směru.

Těžká otázka – mám považovat za překvapení třeba to, že každý rok jednáme s jiným ředitelem odboru koncepce sociálních služeb a sociální práce na ministerstvu? A když se ujme funkce, pokaždé nám přislíbí zlepšení v mnoha našich společných tématech. Pochopitelně to z valné části nesplní. Obojí určitě pozvednu, protože tady je něco špatně. Skoro mě překvapí, když nějaký partner stoprocentně splní, co slíbil. Snad mi dobře rozumíte – vůbec netvrdím, že náš partner v jednání je zpravidla špatný a nespolehlivý člověk. Jen jeho nesplněné sliby často odrážejí jiné problémy. Možná se občas necháme uchláchnout příslibem řešení či dobrou vůlí a pak jsme nespokojení. I proto nezbyvá než být co nejdůslednější. Abych však skončil pozitivně, za milé překvapení pokaždé považuji kulatý stůl pořádaný Kanceláří veřejného ochránce práv. Bývají to akce skvěle připravené, lidé na nich vystupují veskrze konstruktivně, se zájmem o řešení problému. Na jedné takové právě sedím, když přemýšlím, jak odpovím na tuto otázku.

Vážený pane doktore, děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor vedl: Ladislav Průša

	RECENZOVANÉ STATI, STUDIE, ÚVAHY A ANALÝZY	
--	---	--

KOMPARACE SYSTÉMU PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICE A SLOVENSKÉ REPUBLICE

COMPARISON OF THE CRIME PREVENTION SYSTEM IN THE CZECH REPUBLIC AND THE SLOVAK REPUBLIC

Milan Kocík¹

Abstrakt

Předložený článek se zaměřuje na představení systému prevence kriminality v České republice. V úvodní části příspěvku je vymezeno základní pojmosloví zkoumané oblasti s legálním a sociálním pojetím kriminality a předložením základních pojmů prevence kriminality. Prevence kriminality v České republice zahrnuje široký komplex rozdílných subjektů, které vytváří víceúrovňový systém. V článku je provedena analýza jednotlivých úrovní prevence kriminality a předložen výčet zúčastněných subjektů. V závěrečné části je provedena komparace se systémem prevence kriminality v Slovenské republice.

Klíčová slova

kriminalita, prevence kriminality, systém prevence kriminality, strategie

Abstract

The presented article focuses on the introduction of the crime prevention system in the Czech Republic. In the introductory part of the contribution, the basic terminology of the researched area is defined with the legal and social concept of crime and the presentation of the basic concepts of crime prevention. Crime prevention in the Czech Republic includes a wide complex of different entities that create a multi-level system. The article analyzes individual levels of crime prevention and presents a list of participating entities. In the final part, a comparison is made with the crime prevention system in the Slovak Republic.

Keywords

crime, crime prevention, crime prevention system, strategy

¹ Katedra trestního práva, Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni

ÚVOD

Pořádek a bezpečí v každodenním životě je klíčovým problémem, který zajímá jak občany, tak státní i samosprávné subjekty. Potřeba bezpečí je dle Maslowovy pyramidy² druhou nejdůležitější potřebou člověka. Bezpečí (bezpečnost) je pojem, který je terminologicky velmi široký pojem, který pro potřeby předloženého příspěvku si autor dovolí vyspecifikovat jako společenský systém zajišťující obranu společných hodnot občanů. Zajištění bezpečí pro své občany je základním úkolem státu. V souvislosti s dosažení co nejvyššího stupně bezpečnosti musí kompetentní orgány státu i další subjekty stanovit koncepci a program preventivní a asistenční činnosti prevence kriminality. Koncept preventivní činnosti by měl zahrnovat široký a účinný interresortní komplex opatření proti kriminalitě a souvisejícím nepřipustným jevům. Měl by zakomponovat preventivní aktivity církví, spolků, nadací apod. a koordinovat sociální politiku státu i veřejné sféry v úsilí eliminovat projevy kriminality a dalších protisociálních jevů (Porada et al., 2022). Cílem předloženého příspěvku je předložit systém prevence kriminality v České republice s následnou komparací se systémem prevence kriminality Slovenské republiky.

ZÁKLADNÍ POJMY ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Výrazným narušitelem a iniciátorem pocitu ohrožení je sociální jev, který je součástí každého společenství – kriminalita. Přes snahu mnoha kriminologů a sociologů nelze předložit obecně přijímanou základní definici tohoto jevu a přesné vymezení tak vychází z většího množství definičních kompilátů. Obecně lze konstatovat, že kriminalita je negativní jev, který narušuje harmonický vývoj společnosti, a je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivý. Kriminalita, jež narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu značné imateriální i materiální škody. Zároveň způsobuje jednotlivým obětem škody psychické, fyzické i společenské. Nelze opominout důležitý fakt, že kriminalita má vysokou potenci vyvolat ve společnosti atmosféru strachu, nedůvěry a nejistoty (Svatoš, 2013). Většina autorů upozorňuje na nutnost rozlišovat mezi sociálním a legálním pojetím kriminality. Socializující chápání kriminality vysvětluje Holcr jako chování a jednání, které sice není trestněprávně sankcionované, ale je společensky nepřijatelné (Holcr et al., 2008). Legální pojetí kriminality chápe tento jev úžeji jako trestnou činnost. Výhodou legálního pojetí kriminality je jeho určitost, terminologická preciznost a tedy obecně přijímaná významová jednoznačnost. Výhodou sociálního pojetí je naopak jeho relativní komplexnost zahrnující i etiologické faktory podporující vznik trestné činnosti jako extrémní formy společensky nežádoucího chování. V evropských zemích je upřednostňováno legální pojetí a kriminalita je tradičně ztotožňována s trestnou činností. (Holcr et al., 2009)

² Maslowova pyramida potřeb je hierarchie pěti základních lidských potřeb, kterou definoval v roce 1943 americký psycholog Abraham Harold Maslow (1908–1970).

Kontrola kriminality je realizována dvěma subsystémy kriminální politiky – subsystémem represivních³ a preventivních opatření. Z poznatků mnoha vědních oborů se ukazuje, že negativním jevům, vyskytujících se napříč společnostmi, je daleko lepší předcházet, než je následně komplikovaně a finančně nákladně řešit. Preventivní strategie se stávají vedle represivních strategií minimálně rovnocennou složkou kontroly kriminality (Zapletal et al., 2009). Jako je relativně problematické přesně vymezit kriminalitu, je taktéž problematické definování samotného pojmu a obsahu prevence kriminality. Prevenci (odvozenou z latinského *praevenire*) lze chápat jako určitý zákrok předem. Opatření, jehož primárním cílem je předejít vzniku nějakého nežádoucího jevu, a pokud tento již vznikne, tak opatření směřující k jeho omezení a deeskalaci. V takto široce pojatém vymezení lze prevenci kriminality vnímat jako veškerá opatření směřující k eliminaci trestné činnosti před jejím započítím, případně před jejím pokračováním. Přestože nelze předložit jednu univerzální definici prevence kriminality, lze určit základní znaky, které preventivní opatření musí vykazovat. Prevence musí vycházet z analýzy jevu, kterému chce předcházet. K analyzovanému jevu je třeba přistupovat z hodnotícího hlediska, dle kritéria vztahu daného k integritě a optimálnímu fungování příslušného systému. Důležitá je orientace preventivních opatření na budoucnost se současným prognózováním pravděpodobnosti výskytu daného jevu. Ve své aktivitě je prevence kriminality záměrně působení s přesně vymezeným cílem za využití rozličných forem a metod. (Firstová a Zámek, 2021)

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE V OBLASTI PREVENCE KRIMINALITY

Česká republika se řadí mezi moderní demokratické země, které v zajišťování bezpečnosti a veřejného pořádku podporují preventivní přístupy. Za tímto účelem vytváří vhodné systémové, organizační i finanční předpoklady. Česká republika se v oblasti mezinárodní spolupráce na poli prevence kriminality soustředí především na zastoupení v nejdůležitějších světových a evropských orgánech zastřešujících tuto spolupráci a udávajících směr preventivní politiky. Jde především o zastoupení v rámci Organizace spojených národů (OSN). Česká republika tak při tvorbě strategických preventivních cílů postupuje v souladu s doporučeními Komise pro prevenci a trestní justici (Commission for crime Prevention and criminal Justice, CCPCJ), která je orgánem OSN a svými doporučeními formuluje mezinárodní politiky v oblasti boje proti kriminalitě. Od roku 2004 je Česká republika též členem Evropské sítě prevence kriminality (European Crime Prevention Network, EUCPN), která je mezinárodní platformou zaměřenou na spolupráci v oblasti prevence trestné činnosti. Česká republika je také velmi aktivní v oblasti tvorby technických norem prevence kriminality na mezinárodní úrovni, kde plní roli sekretariátu technické komise CEN/TC 325 Prevence proti kriminalitě při plánování městské výstavby a navrhování budov.

³ Trestní represe je chápána jako jeden z nástrojů přispívajících ke kontrole kriminality. Trest je vnímán jako prostředek, kterým se společnost brání páčání trestné činnosti.

STRATEGIE PREVENCE KRIMINALITY

Témata prevence kriminality se pravidelně stávají součástí priorit programových prohlášení vlád. První Strategie prevence kriminality byla přijata v roce 1996 a od té doby se v České republice formuje a vyvíjí systém prevence kriminality na celorepublikové i místní úrovni a rozvíjí se přístupy a postupy státní správy i samospráv v preventivním přístupu k řešení jednotlivých druhů kriminality (trestné činnosti i přestupků) a kriminálně rizikových jevů, k řešení komplexní bezpečnostní situace v ohrožených lokalitách, k zacházení s oběťmi a pachateli trestné činnosti. Posiluje se spolupráce a vzájemná koordinace partnerů v oblasti prevence kriminality. Rozvíjí se mezinárodní spolupráce. Dne 6. dubna 2022 vláda ČR schválila svým usnesením č. 276 novou Strategii prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027 (dále jen „Strategie“). (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024b)

Strategie byla zpracována z podkladů resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality ve spolupráci se samosprávami. Strategie vymezila pro stanovené období sedm základních oblastí, dle kterých zejména:

1. Rozvíjí systém prevence kriminality a finanční podpory aktivity prevence kriminality, staví na přístupu založeném na důkazech a empirických poznatcích, posiluje spolupráci (včetně mezinárodní), kapacity a kompetence relevantních subjektů.
2. Poskytuje pomoc a podporu obětem trestné (i přestupkové) činnosti, s důrazem na pomoc zvláště zranitelným obětem a boj proti násilí, realizuje výzkumy zaměřené na chování a potřeby obětí a činí opatření ke snižování latence a sekundární viktimizace obětí.
3. Se zaměřuje na boj proti recidivě, na včasnou a koordinovanou resocializaci pachatelů a podporuje práci s násilnou osobou.
4. Uplatňuje komplexní a koordinovaný přístup k řešení kriminality v rizikových lokalitách založený na partnerské spolupráci odpovědných subjektů a zástupců/obyvatel lokalit, přičemž se zaměřuje nejen na projevy, ale i příčiny problémů. Zohledňuje přitom specifické potřeby a problémy menšinových skupin žijících v těchto lokalitách.
5. Rozvíjí a podporuje situační prevenci kriminality, posiluje odolnost míst proti trestné činnosti, zvyšuje povědomí veřejnosti o možnostech ochrany a přitom podporuje a implementuje nové přístupy a technologie.
6. Sleduje vývoj kriminality páchané dětmi a na dětech a včas reaguje vhodnými opatřeními, zvyšuje ochranu dětí před násilím a dalšími kriminálně rizikovými jevy, včas identifikuje ohrožené děti a realizuje potřebné intervence a rozvíjí funkční systém pátrání po pohřešovaných dětech.
7. Aktivně, systémově a koordinovaně posiluje prevenci kybernetické kriminality a rizikového chování v kyberprostoru a poskytuje pomoc a podporu obětem v kyberprostoru.

SYSTÉM PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICE

Od vzniku samostatné České republiky začala vláda postupně vytvářet i systém prevence kriminality. Společenské, politické a ekonomické změny po roce 1989 přinesly výrazný nárůst kriminality a vznik nových sociálně patologických jevů, na které stávající bezpečnostní složky nedokázaly adekvátně reagovat. Vznikla tak silná společenská diskuse o limitech trestní politiky a její schopnost reagovat na kvantitativní i kvalitativní změny ve vývoji kriminality. V přímé konfrontaci s nově transformovanou kriminalitou represivní opatření dosahují v některých oblastech svých limitů a vyvstává potřeba aktivizace dalších prostředků kontroly kriminality. V letech 1993 a 1994 učinila vláda v tomto směru zásadní kroky. Uložila zainteresovaným orgánům (usnesení č. 22 ze dne 20. ledna 1993) předložit „Návrh programů sociální prevence a prevence kriminality“, uložila ministru vnitra (usnesení č. 617 ze dne 3. listopadu 1993) zřídit Republikový výbor pro prevence kriminality a schválila (usnesení č. 341 ze dne 15. června 1994) „Program sociální prevence a prevence kriminality – aktuální stav a východiska do roku 1996“. Dále vláda uložila úkol vypracovat příslušné resortní programy v oblasti prevence kriminality. (Kocábek, 2008)

V České republice je systém prevence kriminality vybudován na třech úrovních:

1. Republiková
2. Krajská
3. Lokální

Republiková úroveň prevence kriminality

Republiková úroveň představuje strategický rámec realizace prevence kriminality vytvářející preventivní politiku vlády a koordinaci aktivit jednotlivých subjektů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality. Republikový výbor pro prevenci kriminality je meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán zřízený při ministerstvu Vnitra. Zřízen byl usnesením vlády č. 617 ze dne 3. listopadu 1993. Předmětem činnosti Republikového výboru pro prevenci kriminality (dále jen Výbor) je vytvářet a sjednocovat koncepci preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a metodicky pomáhat při její realizaci na všech úrovních veřejné správy. Dle čl. 2 Statutu Republikového výboru pro prevenci kriminality:⁴

- a) koordinuje činnost ústředních orgánů státní správy v oblasti prevence kriminality jako součásti politiky vnitřní bezpečnosti státu a veřejného pořádku,
- b) předkládá vládě České republiky Strategii prevence kriminality, jako výchozí dokument, který stanovuje priority preventivní politiky pro stanovené období,
- c) každoročně vyhodnocuje cíle a úkoly vyplývající ze Strategie prevence kriminality a předkládá vládě České republiky zprávu o jejich plnění,

⁴ Statut nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2017, na základě jeho schválení usnesením vlády České republiky ze dne 16. listopadu 2016 č. 1007 a změněný usnesením vlády České republiky ze dne 19. června 2018 č. 400 a usnesením vlády České republiky ze dne 6. dubna 2022 č. 276.

- d) schvaluje žádosti o dotace v rámci Programu prevence kriminality pro územní samosprávné celky, výši poskytnutých dotací a vyhodnocuje účinnost Programu,
- e) projednává informace o dalších dotačních programech resortů zastoupených ve Výboru v oblasti prevence kriminality,
- f) v součinnosti s vyššími územně samosprávnými celky se metodicky podílí na posuzování, zpracování a realizaci projektů prevence kriminality respektujících místní podmínky,
- g) podle potřeby doporučuje relevantní legislativní a další (např. technické) normy týkající se prevence kriminality,
- h) podílí se na vzdělávání pracovníků působících v oblasti prevence kriminality, především manažerů prevence kriminality krajů a obcí,
- i) spolupracuje s nestátními neziskovými organizacemi, odbornými profesními sdruženími, s akademickou sférou, vědecko-výzkumnými institucemi a dalšími subjekty v oblasti prevence kriminality, a rovněž s hromadnými sdělovacími prostředky,
- j) posiluje mezinárodní spolupráci v oblasti prevence kriminality.

Na úrovni ministerstev a jim podřízených subjektů tak vznikají resortní strategie, koncepce prevence a programy prevence kriminality vycházející z jejich věcné působnosti. Výbor se skládá z 28 členů. Předsedou je ministr vnitra, výkonným místopředsedou náměstek ministra vnitra, do jehož gesce spadá oblast prevence kriminality. Mezi další členy patří: Asociace krajů České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ministerstva financí, Ministerstva obrany, Ministerstva práce a sociálních věcí – oblast rodinné politiky a ochrany práv dětí, Ministerstva práce a sociálních věcí – oblast sociálních služeb a sociální práce, Ministerstva pro místní rozvoj – Odboru pro sociální začleňování (Agentura), Ministerstva spravedlnosti – oblast trestní politiky, Ministerstva spravedlnosti – oblast trestní legislativy, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra – ředitel odboru, do jehož gesce spadá oblast prevence kriminality, Ministerstva vnitra – vedoucí oddělení, do jehož gesce spadá oblast prevence kriminality, Ministerstva vnitra – oblast bezpečnostní politiky, Ministerstva zdravotnictví, Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, Nejvyššího státního zastupitelství, Policejního prezidia České republiky – oblast vnější služby, Policejního prezidia České republiky – oblast služby kriminální policie a vyšetřování, Policejního prezidia České republiky – republikový koordinátor prevence kriminality Policie ČR, Probační a mediační služby České republiky, Soudcovské unie České republiky, Svazu měst a obcí České republiky, Úřadu vlády České republiky – Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Úřadu vlády České republiky – Rady vlády pro záležitosti romské menšiny. Dle jednacího řádu Republikového výboru pro prevenci kriminality⁵ zasedá pravidelně podle plánu činnosti, který schvaluje Výbor vždy na následující pololetí. Výbor je svoláván zpravidla jedenkrát měsíčně, nejméně šestkrát v průběhu kalendářního roku.

⁵ Jednací řád nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2017, na základě jeho schválení usnesením vlády České republiky ze dne 16. listopadu č. 1007.

Krajská úroveň prevence kriminality

Koordinace prevence kriminality na úrovni krajů je důležitým tématem, které se týká úsilí o snížení kriminality a zlepšení bezpečnosti na místní úrovni. Na krajské úrovni jde o koordinaci a realizaci preventivních aktivit na území příslušného kraje. Úkolem je zprostředkovávání informací mezi ministerstvy a obcemi a využívání dotačních aktivit. Kraje postupují při realizaci preventivních aktivit v souladu s vládou schválenou Strategií prevence kriminality, které v rámci vymezené místní působnosti kraje koordinují prostřednictvím manažerů prevence.⁶ Obsah činnosti manažera prevence lze rozdělit na čtyři základní oblasti – koncepční, koordinační, metodickou a materiální. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024a)

Lokální úroveň prevence kriminality

Prevence kriminality realizovaná na místní úrovni směřuje ve svém důsledku k naplňování opatření prevence kriminality. Cílem je optimalizovat působnost prevence kriminality s ohledem na místní situaci, potřeby a možnosti. Na lokální úrovni se do prevence kriminality zapojují samosprávné orgány obce, orgány vykonávající přenesenou působnost státu, státní subjekty a nestátní neziskové organizace, podnikatelské subjekty či samotní občané. Města a obce, které postupují v oblasti prevence kriminality v samostatné působnosti, se zaměřují především na:

- Snížování výskytu delikventního chování u definovaných cílových skupin.
- Oslabení rizikových faktorů, které přispívají k výskytu delikventního jednání.
- Sběr, předávání a poskytování informací v oblasti prevence kriminality.

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

V České republice působí od roku 1990 Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP), který je pokračovatelem Výzkumného ústavu kriminologického datovaného vzniku roku 1960. IKSP je resortní výzkumná organizace, organizační složka státu zřízená Ministerstvem spravedlnosti ČR. Postavení, činnost a organizaci Institutu upravuje Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. IKSP 202/2014, ze dne 20. 6. 2014. Předmětem činnosti IKSP je kriminologický výzkum, vycházející z mezioborového přístupu, konkrétně výzkumná, studijní a analytická činnost v oblasti trestní a bezpečnostní politiky, účinnosti trestní legislativy, viktimologie a penologie, kontroly zločinnosti prostředky represe a prevence, projevů a příčin kriminality a prekriminality a souvisejících sociálně patologických jevů. Hlavním úkolem IKSP je přispívat k tvorbě kvalitní legislativy, trestní a sankční politiky, založené na vědeckých poznatcích a zaměřené na účinnější kontrolu kriminality. Za tím účelem s využitím kriminologických metod a postupů realizuje výzkum v oblasti trestní justice, bezpečnostní politiky a účinnosti trestní legislativy. Významným úkolem IKSP je zjišťování příčin a projevů kriminality jakož východních podkladů pro tvorbu preventivních aktivit. Dalším významným subjektem, sdružujícím odborníky z oblasti prevence kriminality, je Česká kriminologická společnost.

⁶ Odborník, který se zaměřuje na prevenci kriminality a spolupráci s obcemi v rámci daného kraje. Jeho úkolem je koordinovat a metodicky vést preventivní činnost v oblasti bezpečnosti a prevence kriminality.

SYSTÉM PREVENCE KRIMINALITY V SLOVENSKÉ REPUBLICE

Slovenská republika se po rozpadu federace musela s nedostatky legislativních pozůstatků minulého režimu vypořádat podobně jako Česká republika. Prevence kriminality v Slovenské republice je založena na stejných mezinárodních základech a spolupráci jako Česká republika a je též tvořena stejným teoreticko definičním rámcem. *Zo spoločensko-praktického hľadiska **prevencia kriminality** predstavuje zdôvodnené, zámerné, cielavedomé, plánovité a koordinované pôsobenie na príčiny a podmienky páchania kriminality s cieľom odstrániť ich, alebo vhodným výberom foriem a metód pôsobenia štátnych a samosprávnych orgánov a mimovládnych organizácii aspoň čiastočne eliminovať negatívne prejavy a súčasne podporovať vytváranie antikriminogénnych podmienok.* (NABK, 2021)

Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra Slovenské republiky definuje cíl prevence kriminality jako snahu o předcházení kriminalitě a jiné protispolečenské činnosti, tak, aby se spoluprací zainteresovaných subjektů dařilo zvyšovat kvalitu života a pocitu bezpečí všech občanů. Mezi priority prevence kriminality Ministerstvo vnitra SR uvádí:

1. Snížování míry a závažnosti kriminality a jiné protispolečenské činnosti.
2. Zvyšování bezpečnosti měst a obcí.
3. Eliminaci sociálně patologických jevů v rizikových skupinách.
4. Eliminaci propagace kriminality a jiné protispolečenské činnosti prostřednictvím všech druhů médií.

Prevence kriminality v Slovenské republice je vykonávána na třech úrovních.

1. Národní úroveň
2. Regionální úroveň
3. Místní úroveň (Ministerstvo vnútra SR, 2023)

Národní úroveň prevence kriminality

Úlohou subjektů na národní úrovni je koordinovat preventivní aktivity a národní a celospolečenské úrovni. Hlavním orgánem je Rada vlády SR pre prevenciu kriminality (Rada vlády). Čl. 1 Štatútu Rady vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality⁷ je Rada vlády poradním, iniciativním, koordinačním a odborným orgánem vlády Slovenské republiky pro oblast prevence kriminality a jiné protispolečenské činnosti. Rada vlády působí v souladu s činností vlády a jejím programovým prohlášením. Článek 2 dále specifikuje jednotlivé činnosti poradní, iniciativní, koordinační a odborné úlohy. Rada je složena z předsedy, kterým je ministr vnitra Slovenské republiky, dvou místopředsedů a dvaceti stálých členů. Mezi stálé členy Rady patří: státní tajemník Ministerstva investic SR, státní tajemník Ministerstva vnitra SR, státní tajemník Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR, státní tajemník Ministerstva školství, vědy, výzkumu a sportu SR, státní tajemník Ministerstva financí SR, státní tajemník Ministerstva obrany SR, generální ředitel sekce kontroly a boje proti korupci Úřadu vlády SR, zplnomocněnec vlády SR pro rómské

⁷ Schválený usnesením vlády SR č. 849 ze dne 8. 12. 2010, ve znění usnesení vlády SR č. 27 ze dne 18. 1. 2024.

komunity, prezident Policajného sboru, prezident Hasičského a záchranného zboru, ředitel Vojenskej polície Ministerstva obrany SR, generální ředitel sekce veřejné správy, ředitel odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra SR, prezident sdružení náčelníků obecních a městských policií Slovenska, zástupce sdružení měst a obcí Slovenska, zástupce vyšších územních celků, zástupce Slovenské asociace poštovní, zástupce mimovládní organizace.

Regionální úroveň prevence kriminality

Na regionální úrovni je orgánem prevence kriminality obvodní úřad v sídle kraje, který spolupracuje s vyšším územním celkem. Důraz je kladen na priority a cíle kraje. Zároveň předkládá Radě zprávu o plnění úloh a zadání. Další činnosti v oblasti prevence kriminality zabezpečuje ve spolupráci s jinými místními orgány státní správy, vyššími územními celky a dalšími subjekty na regionální úrovni prostřednictvím Krajské komisie pre prevenciu kriminality a inú protispoločenskú činnosť.

Místní úroveň prevence kriminality

Na místní úrovni je hlavním koordinačním orgánem prevence kriminality město, obec a městská část. Tyto subjekty začleňují preventivní aktivity do činnosti zřízených komisí orgánů samosprávy. Takto založené komise mají úlohu poradních a kontrolních orgánů městského, resp. obecního zastupitelstva.

LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA PREVENCE KRIMINALITY SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Z dosud uvedeného je zřejmé, že systém prevence kriminality je v České a Slovenské republice velmi podobný, založený na stejných historických základech a potřebách společnosti. Výrazný rozdíl lze nalézt v legislativní úpravě prevence kriminality obou zemí. Jedním z předpisů, k jejichž přijetí na Slovensku na rozdíl od České republiky došlo, je zákon č. 583/2008 Z. z., o prevenci kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákon neobsahuje komplexní úpravu oblasti prevence kriminality, ale upravuje některé sporné otázky v daném rámci. Významné je již samotné legislativní ukotvení pojmu prevence kriminality, kterou zákon uvádí v § 3 písm. a) jako: cieľavedomé, plánovité, koordinované a komplexné pôsobenie na príčiny a podmienky, ktoré vyvolávajú alebo umožňujú kriminalitu a inú protispoločenskú činnosť, s cieľom ich predchádzania, potláčania a zamedzovania; to sa vzťahuje aj na prevenciu inej protispoločenskej činnosti. Vedle pojmu prevence zákon v § 3 dále definuje pojmy kriminalita a jiná protispoločenská činnosť. V úvodním ustanovení § 1 zákon vymezuje svou působnost a v následujícím § 2 stanovuje každému povinnost konat podle svých možností a schopností tak, aby předcházel nebo zamezil vzniku a šíření kriminality a jiné protispoločenské činnosti. V dalších ustanovení zákon upravuje stěžejní oblasti prevence kriminality jako úpravu kompetencí jednotlivých institucí. Zákon v § 4 upravuje kompetence vlády Slovenské republiky, ministerstev a ostatních orgánů ústřední správy, okresních úřadů a jiných místních orgánů státní správy. Za významný z hlediska organizace prevence kriminality lze považovat § 14 uvedeného zákona, který zavádí povinnost orgánům veřejné moci v oblasti prevence kriminality vzájemně

spolupracovat na výkonu tohoto zákona. Druhý odstavec stejného paragrafu pak zavádí taktéž povinnost spolupráce těchto orgánů se soukromými subjekty, které se na prevenci kriminality podílí.

Strategie prevence kriminality

Na základě zákona č. 538/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispolečenské činnosti Vláda Slovenské republiky dne 19. dubna 2023 schválila v pořadí šestou strategii prevence kriminality. *Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike do roku 2028* je strategický dokument vyplývající z nutnosti ochrany života, zdraví, hmotného a nehmotného majetku a duševního vlastnictví.

Mezi priority předloženého dokumentu se řadí:

- Zefektivnění prevence kriminality.
- Práce s dětmi a mládeží.
- Prevence kriminality zaměřená na problémové oblasti.
- Výzkum, vývoj a inovace v oblasti prevence kriminality. (Ministerstvo vnútra SR, 2024)

ZÁVĚR

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že přístup ke kontrole kriminality formou subsystému prevence je v České a Slovenské republice poměrně stejný. Systém, struktura i přístup k prevenci kriminality vychází ze stejných společenských základů a požadavků a je přirozené, že v systému prevence kriminality nejsou výrazné rozdíly. Systémová kategorizace na republikovou/národní, krajskou/regionální a lokální/místní je obsahově a věcně blízká. Nejvýraznější rozdíl lze spatřovat v legislativní úpravě zkoumané problematiky. Slovenská republika přijala právní normu, která připravuje základ pro regulativní zásahy v této široké oblasti a vytváří tak legislativní oporu preventivních aktivit. Zároveň zavazuje k preventivní činnosti taxativně vymezené subjekty. Přestože diskutovanému zákonu lze vytknout přílišnou povrchnost bez hlubší úpravy vymezené problematiky, mohlo by se jednat o inspirativní podnět k právnímu ukotvení v České republice. Zde je dosud legislativní opora řešena roztržštěným segmentem právních aktů jednotlivých subjektů na republikové úrovni. Oproti tomu lze, na základě hlubší analýzy, konstatovat, že v České republice lze nalézt větší množství subjektů, etablovaných a činných v prostoru prevence kriminality. Zastřešující Institut pro kriminologii a sociálně patologické jevy je vědecky a publikačně významné těleso, které je sekundárně doplňováno aktivitou České kriminologické společnosti a širokým spektrem preventivně informačních webových stránek. Stejně tak rešerší odborné literatury a internetových zdrojů lze podpořit tvrzení, že v České republice lze vyhledat bohatší množství zdrojů explicitně zaměřených na prevenci kriminality.

SUMMARY

Crime prevention represents a significant element in the security policy of individual states. Considering the development of crime, crime prevention is becoming an integral

part of crime control. The submitted contribution defines the basic terminology of the researched area with the legal and social concept of crime and presents the basic concepts of crime prevention. The Czech Republic ranks among modern democratic countries that support preventive approaches in ensuring security and public order. For this purpose, it creates suitable systemic, organizational and financial prerequisites. A separate chapter is devoted to international cooperation in the field of crime prevention. Crime prevention in the Czech Republic includes a wide complex of different entities that create a multi-level system. The article analyzes individual levels of crime prevention and presents a list of participating entities. In the final part, a comparison is made with the crime prevention system in the Slovak Republic.

Literatura

FIRSTOVÁ, J. a ZÁMEK, D. *Prevence kriminality – nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-057-8.

HOLCR, K. et al. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008. ISBN 978-80-8078-206-1.

HOLCR, K. et al. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-23-3.

KOČÁBEK, P. *Systém prevence kriminality* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2008. [cit. 8. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/system-prevence-kriminality>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Doporučený obsah činnosti manažera/koordinátora prevence kriminality Krajského úřadu* [online]. [cit. 8. 5. 2024a]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/doporuceny-obsah-cinnosti-manazera-koordinatora-prevence-kriminality-krajskeho-uradu.aspx>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Nová Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2022–2027 byla schválena vládou* [online]. [cit. 8. 5. 2024b]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/nova-strategie-prevence-kriminality-v-cr-na-leta-2022-2027-byla-schvalena-vladou.aspx>.

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *Prevencia kriminality* [online]. 2023. [cit. 8. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?prevencia-kriminality>.

MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR do r. 2028* [online]. [cit. 29. 11. 2024]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?strategia-prevencie-kriminality-a-inej-protispolocenskej-cinnosti-v-sr-do-r-2028>.

NABK [Národní Agentúra boja proti Kriminalite]. *Prevencia kriminality* [online]. 2021. [cit. 8. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.nabk.org/prevencia-kriminality>.

PORADA, V. et al. *Bezpečnostní vědy: úvod do teorie, metodologie a bezpečnostní terminologie*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-903-4.

SVATOŠ, R. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2013. ISBN 978-80-87472-64-4.

ZAPLETAL, J. et al. *Aktuální problémy kriminologie*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2009. ISBN 978-80-7251-316-1.

Zákon č. 583/2008 Z. z., o prevenci kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontakt

JUDr. Milan Kocík, MBA
Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni
Katedra trestního práva
sady Pětatřicátníků 14, 301 00 Plzeň, Česká republika
kocik5@seznam.cz

PEČUJÍCÍ OSOBY V PLATFORMOVÉ EKONOMICE

CARERS IN THE PLATFORM ECONOMY

Aleš Kroupa¹

Abstrakt

Článek se věnuje pracovníkům digitálních pracovních platform působícím v oblasti péče o seniory a malé děti. Text se soustřeďuje na charakteristické modely chování a na motivaci pracovníků, na jejich hodnocení flexibility, která je vlastní práci pro platformy. Zmiňuje též kompenzační mechanismy spojené s nejistotou, kterou tento způsob práce přináší.

Klíčová slova

digitální pracovní platforma, platformová práce, flexibilita práce, neformální péče, sociální služby

Abstract

The article deals with employees of digital work platforms working in the field of care for seniors and young children. The text focuses on the characteristic patterns of behaviour and the motivation of workers to assess the flexibility inherent in platform work. It also mentions compensatory mechanisms associated with the uncertainty that this way of working brings.

Keywords

digital work platform, platform work, work flexibility, informal care, social services

¹ Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

1. ÚVOD

Článek si klade za cíl upozornit na jev, kdy kvalifikovaná pracovní síla, převážně ženy, často nedobrovolně, mění svůj profesí a poskytují v rámci platformové ekonomiky v širokém slova smyslu „neformální péči“, kdy se starají o nemohoucí seniory nebo o malé děti jak u domácí, tak zahraniční klientely. Současně na základě kvalitativních rozhovorů článek analyzuje motivy a strategie pečovatelských v neformální péči. Tématu se dotkla v poslední době i krásná literatura, například román Jaroslava Rudiše Winterbergova poslední cesta. (Rudiš, 2021)

Vzhledem k tomu, že předkládaná analýza je vlastně případová studie založena pouze na šesti rozhovorech, neklade si nárok na jakékoli zobecnění. Za cíl si dala upozornit na jev, který dle zkušeností autora není okrajový a způsobuje poměrně velký přesun pracovní síly do sektoru sociálních služeb jak v ČR, tak v zahraničí. Podle rozhovorů s představiteli platform, které zprostředkovávají pracovníky poskytující sociální péči českým i zahraničním rodinám, se počet pracovníků, jimž jedna z oslovených platform zprostředkovává práci, pohybuje okolo 200 a mění se podle ročního období (dovolené, prázdniny, svátky).² Téměř 100 % pracovníků pak pracuje v zahraničí, kde poptávka převyšuje nabídku. Uvedený případ není jediný, platform zprostředkujících sociální péči pro českou pracovní sílu je více.

Skutečnosti, že platformová ekonomika expanduje i do oblasti sociální péče se nelze divit. Sociální péče je jak u nás, tak v evropských státech v mnoha případech podfinancovaná a díky tomu personálně a materiálně nedostatečně vybavená. S touto skutečností automaticky souvisí i nedostatečné finanční ohodnocení personálu, kdy mzda v roce 2024 činila při maximu odpracovaných let 26 až 37 tisíc Kč ve 4. až 9. platové třídě podle tabulky vyhrazené dle nařízení vlády č. 341/2017 Sb. sociálním pracovníkům. V České republice bude v roce 2035 při zachování stávajících relací (počet míst/osob na pracovníka) potřeba podle Průši et al. (2021) 120 tis. pracovníků, jedná se tedy o nárůst o cca 34 tisíc ze stávajících 86 tisíc pracovníků. Podle uvedených autorů jsou navíc sociální služby v ČR poskytovány podstatně nižšímu počtu osob než v řadě evropských států. ČR se tak z hlediska dostupnosti řadí mezi země s nejnižší dostupností. Podle uvedených autorů připadá v ČR cca 41 lůžek na 1 000 obyvatel, zatímco například v Belgii 70 a na Slovensku 55 lůžek na 1 000 obyvatel. To vše spolu s postupným stárnutím české ale i evropské populace vytváří prostor pro hledání alternativ. Jednou z nich je pak zpoplatněná tzv. neformální péče zajištěná platformovou ekonomikou umožňující doplnit chybějící profesionální kapacity a zároveň umožňující přivýdělek zájemcům o tento druh práce. Platformoví pracovníci pracují jako OSVČ, mohou daňově optimalizovat své příjmy a pokud je jejich podnikání vedlejší činností, pak do výše tzv. rozhodné částky nemají povinnost podílet se na sociálním pojištění. Pokud se jedná o pracovníky poskytující péči v zahraničí, pak výše příjmu v průměru cca 2 000 až 3 000 EUR měsíčně plus příspěvek na dopravu do místa výkonu práce je při minimálních nákladech, kdy pečovatel bydlí a stravuje se v obydlí opečovávaného, s prací v sociálních službách v ČR nesouměřitelná.

² Více informací o podobných platformách viz Kroupa, Váňová a Veverková (2023).

Zmíněné rozhovory vznikly v rámci projektu „Nové formy zaměstnávání – past či budoucí cesta?“³, jehož cílem bylo zmapovat digitální pracovní platformy a platformovou práci v ČR. Cílem projektu bylo též zjistit jaké jsou postoje pracovníků k novým formám zaměstnávání, jakou mají motivaci a zkušenosti s prací pro platformy. Za tímto účelem bylo provedeno 25 polostrukturovaných rozhovorů provedených mezi ekonomicky aktivními respondenty staršími 18 let, aktuálně pracujícími alespoň na část úvazku v různých profesích pro některou z platforem. Šest rozhovorů bylo provedeno s pracovníky poskytujícími sociální péči. Výsledky projektu obsahuje studie České digitální pracovní platformy autorů Kroupa, Váňová a Veverková (2023).

2. PLATFORMOVÁ EKONOMIKA V ČR

Pro zarámování celého problému práce pro platformy zprostředkující péči o seniory a malé děti je nutné uvést rozsah platformové práce v ČR a základní zjištění plynoucí z analyzovaných rozhovorů.

Počtem platformových pracovníků v České republice se zabývalo v minulosti několik studií, jejichž závěry se často liší. Podle Kyzlinkové, Pojera a Veverkové (2019) vykonává v ČR platformovou práci 2,5 % ekonomicky aktivních osob, 4,6 % uvádí studie Piasna, Zwysen a Drahokoupil (2022a, 2022b) z European Trade Union Institute. Charakteristiky platformových pracovníků jsou v uvedených výzkumech víceméně stejné. Jedná se často o mladší a vzdělanější osoby, než je celková populace s častějším zastoupením mužů. Z hlediska ekonomického postavení se pak častěji jedná o osoby samostatně výdělečně činné a o osoby bez zaměstnání, pro které platforma znamená okamžitě dostupný zdroj příjmu.

Jak uvádí zmíněná studie Kroupa, Váňová a Veverková (2023) autonomie a flexibilita spojená s výkonem práce jsou podle 25 provedených rozhovorů hlavním motivátorem vedoucím k zájmu pracovat pro platformy. Pro část pracovníků ve věku nad 50 let je práce prostřednictvím platformy často řešením nezaměstnanosti anebo možností přivýdělku k jinému zaměstnání nebo k důchodu. Mladší ročníky vyhledávají práci přes platformy z důvodu uvedené flexibility, která jim umožňuje kombinovat více prací, pracovat na rozběhu vlastního podnikání nebo si jen tak v případě potřeby přivydělat. Pracovníci vnímají nejistotu spojenou s prací pro platformy a jistí se tím, že diverzifikují své činnosti, zvyšují si kvalifikaci a kompetence případně se jen spoléhají na aktuální velkou poptávku po práci ze strany platformy. Pracovní strategie v souvislosti s platformami se mění zejména podle věku, profesní dráhy a rodinné situace respondentů. Zájem o práci je až na výjimky dočasný, práce pro platformu je provozována v období hledání dalšího kariérního uplatnění, zpravidla po ukončení školní docházky nebo v období nezaměstnanosti, případně v období, kdy je potřeba lépe skloubit práci a rodinné povinnosti. Častou motivací je též přivýdělek ke stávajícímu zaměstnání, podnikání, případně k důchodu. Na základě provedených 25 rozhovorů bylo zmíněnou studií identifikováno 6 strategií, které lidé volí v souvislosti s prací pro platformy.

³ Projekt byl řešen v rámci Dlouhodobé koncepce rozvoje výzkumné organizace na období 2018–2022 schválené Ministerstvem práce a sociálních věcí na základě Rozhodnutí č. 7-RVO/2018 o poskytnutí institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

1. **Práce pro platformy jako start kariérní dráhy.** Strategie charakteristická pro ty, kteří si začali prostřednictvím platform přivydělávat po dobu studia a příležitostnou práci se jim v různé míře podařilo respektive nepodařilo přetavit do regulérního podnikání. Tato strategie se týká výhradně věkové skupiny 18–34 let.
2. **Získání zkušeností v pracovním poměru po ukončení studia a přechod do platformové ekonomiky.** Strategie těch, kteří po ukončení studia nastoupili do zaměstnání s cílem se něco naučit a zvýšit si tak kompetence. Následně začali využívat platform jako zdroje prvních zakázek při startu podnikatelských aktivit. Tato strategie se týká výhradně věkové skupiny 18–34 let.
3. **Flexibilita spojená s platformovou prací potřebná pro péči o děti.** Strategie volená z důvodu potřeby pravidelného přivýdělku při péči o malé děti. Strategie charakteristická pro věkové skupiny 18–34 a 35–54 let.
4. **Platformová práce jako přivýdělek k práci nebo důchodu.** Strategie volená jak při nedostatečných pracovních příjmech, tak v případě nízkého důchodu. Další motivací k této strategii je vedle přivýdělku i potřeba být užitečný, případně se osobnostně rozvíjet. Strategie charakteristická pro věkové skupiny 35–54 a 55+.
5. **Flexibilita platformové práce jako životní styl.** Strategie specifické skupiny lidí preferujících flexibilitu a autonomii při práci. Někdy až s militantním postojem vůči zaměstnaneckému statusu. Strategie charakteristická pro věkovou skupinu 35–54 a 55+ let.
6. **Platformová práce jako alternativa po ztrátě zaměstnání.** Strategie, která je po ztrátě zaměstnání dobrovolnou nebo okolnostmi vynucenou alternativou k původnímu pracovnímu poměru. Strategie pozorovaná u nejstarší věkové skupiny respondentů 55+.

3. METODOLOGIE

V roce 2022 bylo provedeno celkem 25 strukturovaných rozhovorů mezi ekonomicky aktivními respondenty staršími 18 let, aktuálně pracujícími alespoň na část úvazku pro některou z platform. Devět respondentů bylo z věkové skupiny 18–34 a po osmi respondentech ze skupin 35–54 a 55+. Mezi respondenty bylo 9 mužů a 16 žen. Z hlediska vzdělání byl jeden respondent se základním vzděláním, 10 středoškoláků a 14 vysokoškoláků. Nábor respondentů byl realizován přes samotné platformy, kde nabídka k rozhovoru byla vedením platformy rozšířena mezi její pracovníky. Dále byli respondenti rekrutováni prostřednictvím facebookových skupin sdružujících pracovníky určitých platform. Respondenti, pracovníci dovážkových služeb byli kontaktováni přímo na ulici. Záměrem bylo pokrýt všechny oblasti ekonomické činnosti, které platformy zajišťují s výjimkou poskytování ubytovacích služeb.

Respondenti byli při rozhovoru požádáni, aby se zamysleli nad klíčovými body své kariéry a nad motivem, proč pro platformy pracují. Tazatel dále zjišťoval, proč respondent nevolil jiné pracovní možnosti, zda práce pro platformy je to, co respondent od práce očekával, zda se jedná o strategii dlouhodobější nebo přechodnou, vázanou na určitou životní etapu atd. Při vedení rozhovoru se tazatel zaměřil též na vztah flexibility a jistoty, zejména

pak na to, zda je flexibilita spojená s prací přes tzv. platformy výzvou a příležitostí nebo spíše nutností. Rovněž nás zajímalo, jaká jsou očekávání respondentů do budoucna a zda důležité životní milníky, jako je například ukončení studia, samostatné bydlení, společné bydlení s partnerem, manželství, narození dítěte, změna postavení v zaměstnání mají vliv na preference práce pro platformy. V souvislosti s platformovou prací pak bylo zjišťováno i to, zda tato práce je strategií, jak získat nové zákazníky, tedy zda slouží k upevnění pozice na trhu, stabilizuje příjmy a umožňuje se věnovat více vlastní práci.

Pro potřeby tohoto článku bylo využito 6 rozhovorů, které byly provedeny s respondenty, kterým platforma zprostředkovala práci spočívající v sociální péči, respektive třem v péči o malé děti a třem v péči o nesoběstačné seniory. Péče o seniory byla zprostředkována pro zahraniční klientelu. Šest uvedených rozhovorů proběhlo s ženami různého věku a vzdělání. Od ženy z nejmladší věkové skupiny 18–34 let, přes respondentku ve věku 35–54 let až po čtyři respondentky starší 50 let. Z hlediska vzdělání měla jedna respondentka vzdělání základní, tři středoškolské a dvě vysokoškolské.

Rozhovory byly přepsány, zakódovány a vyhodnoceny pomocí programu ATLAS.ti. Podle vzoru autorů Miles a Huberman (1994) byly rozhovory analyzovány jak z hlediska předem definovaných proměnných (konkrétní životní etapa, vztah k životním jistotám, socioekonomické postavení, příjmová situace, aj.), které ovlivňují motivaci pracovat pro platformy, tak z hlediska celého případu obsaženého v rozhovoru (neformální péče zprostředkovaná platformou), kdy byly hledány různé konfigurace zkoumaného jevu. Kombinace obou přístupů umožňuje podle uvedených autorů lepší vhled do zkoumané problematiky. Dochází ke kombinaci analytického přístupu, kdy rozhovory jsou pomocí kódů rozděleny na části, mezi kterými je hledána souvislost a pravidelnost s přístupem tzv. holistickým, kdy je na rozhovory nahlíženo jako na jednotlivé celky a jsou hledány určité podobnosti a konfigurace událostí nebo jevů v nich obsažených.

4. HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

O motivech respondentů k poskytování neformální péče vypovídá již jejich volba konkrétní strategie. V rámci poskytování neformální péče o seniory a malé děti se jednalo o tři z šesti výše uvedených strategií. Nejmladší respondentka Kateřina (SŠ, 25 let) pečující o malé děti, proaktivně volila 2. strategii „*Získání zkušeností v pracovním poměru po ukončení studia a přechod do platformové ekonomiky*“, kdy reprezentanti sbírají zkušenosti a souběžně se zaměstnáním začínají podnikat a platformy využívají jako zdroj prvních zakázek nebo jako určitou příjmovou stabilizaci při nedostatku zakázek. Další dvě respondentky Iveta (SŠ, 56) pečující o malé děti a Martina (VŠ, 67) pečující o nesamostatné seniory, volily 4. strategii „*Platformová práce jako přivýdělek k práci nebo důchodu*“. Tři respondentky Jana (ZŠ, 47) pečující o malé děti, Jiřina (SŠ, 57) a Hana (VŠ, 58) pečující o nesamostatné seniory, volily 6. strategii „*Platforma jako alternativa po ztrátě zaměstnání*“. Platforma tedy téměř vždy sehrála svoji roli ať už zprostředkovatele prvních zakázek, poskytovatele doplňkových příjmů nebo napomohla ke změně profese.

4.1 Neformální péče o děti

Péči o děti se v rámci platformové ekonomiky věnovaly tři respondentky. Nejmladší Kateřina, ukončila pracovní poměr dispečerky v logistické firmě a vrhla se na nejistou dráhu podnikání spočívající v hlídání dětí. Navázala na své zkušenosti z předchozího pobytu v Anglii, kde působila jako Au Pair a začala vedle zaměstnání hlídat děti svojí kamarádky. Další zakázky, které stabilizovaly její příjem, pak získala již přes platformu, která ji i nadále zajišťuje část zákazníků. Spouštěcím impulzem pro start podnikání bylo dle respondentky zmíněné hlídání dětí, které ji nabídla kamarádka. „Já jsem měla fakt štěstí, že jsem tu nabídku od té rodiny vzala a šla jsem do toho. Byl to takový krok do neznáma, ale jakým neuvěřitelným tempem se to nabalilo, já fakt nechápu, že nějací lidi skončí v práci a jdou na živnosták, a nemají nic jistého. Já jsem věděla, že mám jistou tu rodinu. Já jsem věděla, že když si zařídím živnosták, tak že budu, dobře, začínala jsem za strašně málo, já teď беру na hodinu jako skoro dvakrát tolik určitě, než jsem brala, když jsem začínala, no, takže i tak jsem si říkala, že dobrý, v pohodě, najdu si ještě něco k tomu.“ Aby vyvážila riziko spojené s případným nedostatkem zakázek, zejména za doby pandemie COVID 19, rozšířila Kateřina portfolio svých činností o úklid domácností. Své podnikání dotáhla až do úrovně, kdy zaměstnává zejména na úklid další pracovníky. Na své podnikatelské činnosti Kateřina oceňuje vysokou míru autonomie a flexibility, kterou ji zaměstnanecký poměr nemohl nabídnout „... když jsem si vyzkoušela to OSVČ, tak se mi to tak zalíbilo, protože já si to můžu určovat jako potřebuju, přesně dopředu vím, jak si můžu dát doktory a kdy si co můžu vlastního zařizovat, a mám staršího otce, takže s ním taky často můžu operativně jezdit, nebo tak, což by mě normální pracovní poměr neumožňoval.“ Respondentka nemá pocit, že by profesně nějak stagnovala, uvádí, že se profesně rozvíjí, jednak si dodělala pedagogické vzdělání⁴ a plánuje zvýšit si jazykové kompetence. Za profesní růst považuje rozvoj svých manažerských schopností. Respondentka je se svojí prací velmi spokojena, práce ji přináší dostatek sociálních kontaktů, realizuje se prací a je zvyklá na vysoké pracovní nasazení. „Já to prostě neberu úplně jako práci, já to беру, že to tak je, že to takhle ke mně patří, no, takže já to mám takové neurčitě, co je práce a co je můj volný čas, a tak.“

Výše zmíněné úspěchy v podnikání se nepodařilo zopakovat Janě, která má dlouholetou zkušenost, kdy si prací přes platformy jako pečovatelka o malé děti v domácnostech klientů zajišťovala přivýdělek k zaměstnání, k práci chůvy v dětské skupině.

S nástupem pandemie COVID 19 Jana přišla o zaměstnání. Měla snahu nahradit chybějící příjem prací přes platformy, jak byla zvyklá. Za neúspěchem, kdy se Janě nepodařilo najít dostatek zakázek zajišťující potřebný příjem, byla podle respondentky slabá poptávka po hlídání v Moravskoslezském kraji. Respondentka, tak aby měla více šancí na trhu práce, zkoušela bez většího úspěchu v rámci platformové ekonomiky i další činnosti, jako je péče o staré osoby nebo úklid. Postupně dospěla k názoru, že se bude orientovat jen na hlídání dětí, což aktuálně dělá pro platformu, kde dostává nárazové zakázky hrazené na základě dohody o provedení činnosti. Práce pro platformu Janě aktuálně zajišťuje příjem v době nezaměstnanosti. Jana by se do budoucna ráda vrátila ke svému původnímu zaměstnání chůvy v dětské skupině.

⁴ Akreditovaný kurz pro získání kvalifikace chůva v mateřských školách a dětských skupinách.

Po ztrátě zaměstnání, v období pokusů respondentky vybudovat si stabilnější klientelu, měla dotazovaná podporu manžela, bez které by se do rizika podnikání nemohla pustit. Do budoucna chce Jana získat klienta, u kterého by měla zajištěné dlouhodobější hlídání dětí do tří let. „... musím vždycky najít někoho, kdo chce třeba na tři roky aspoň, tak ty děti pak odrostou, že, a zas musíte hledat dalšího“ a toto hlídání doplňovat nárazovými hlídacími službami v rodinách.

Respondentka si v průběhu praxe doplnila vzdělání, aby mohla pracovat jako chůva pro malé děti, tj. pro děti do zahájení školní docházky.⁵ Plánuje si dále rozšířit kvalifikaci na chůvu pro mateřské školy a dětské skupiny.

Další dotazovaná respondentka Iveta, využívá platformovou práci jako zdroj přívýdělku, kdy vedle svého hlavního zaměstnání ve výrobním podniku hlídá děti a pečuje o seniory (rozvážka jídla a částečná péče) v České katolické charitě. Její motivace je širší než jen zvýšení příjmu. Jak uvedla, tak vedle dodatečného příjmu, potřebuje být v kontaktu s dětmi, což možná byl motiv silnější než peníze. „Takže prostě taky kvůli penězům, to neříkám že ne, ale úplně na začátku to bylo spíš to, že jsem tady prostě byla úplně sama, jako s manželem sice, ale protože už všichni byli, rodina vylítla všechna, takže mně prostě ty dětičky chyběly, vnoučata, no tak jsem hledala něký pro sebe uspokojení, pro srdíčko“. Ivetin přístup k přívýdělku a ke stávajícímu zaměstnání je promyšlený a zaměřený do budoucnosti. Respondentka se dodatečnou výdělečnou činností postupně „rekvalifikuje“ k péči o seniory a k hlídání dětí, čemuž by se ráda věnovala po dosažení důchodového věku. „Já, já už jsem se tam našla, s těma dětičkama a s těma starýma lidma. Oni jsou takový vstřícný, takový hodný. Nevím, jak jsou jindy, když zavřu dveře, ale aspoň se mnou to – mi to dělá dobře.“ Iveta si současně zvyšuje kvalifikaci i prostřednictvím různých kurzů, tak aby byla kompetentní poskytovat vyšší úroveň péče. „Oni to tam, oni to tam na tý charitě maj takhle, že, že právě potřebujou, že jich je málo, tak oni to třeba střídaj, půl dne maj tu péči, půl dne ty obědy nebo tu rozvážku toho jídla prostě, jak jsem říkala ty obědy, jo, takže i oni to tam takle kombinujou. Já zatím jsem měla jenom tu rozvážku a teďkon právě díky tady tomu školení už budu moct mít i tu další, vlastně vyšší třídu tý péče.“ Respondentka se nemůže rozhodnout ukončit stabilní zaměstnání bezpečnostního technika a přejít plně na poskytování péče jak o děti, tak o seniory. Ruce jí svazují určité pochybnosti spojené s podnikáním a vyšší věk, kdy by v případě, že by záměr hlídat děti nevyšel, obtížně hledala práci, zejména pak v malém městě odkud pochází. „... ale zas na druhou stranu, tak už mám nákej věk, nákej todle, tak si zase člověk myslí, že už by to třeba zvládnul i s nějakýma obtížema, že by se musel třeba na nákej čas uskromnit, nebo, nevím, jo“. Současně Iveta přiznává, že kombinace tří „zaměstnání“ ji vysiluje. Určitou alternativou je pro ni představa, že by si postupně snižovala u svého zaměstnavatele úvazek a rozšiřovala hlídání dětí nebo péči o seniory v Charitě. K finálnímu rozhodnutí dojde pravděpodobně až dokončí vzdělání a získá vyšší kvalifikaci k plnohodnotné práci pro Charitu.

Při hlídání dětí Iveta rovněž usiluje o nějakou jistotu, tedy o dlouhodobější vztah s rodinou, které bude hlídat děti „... pak jsem teda našla tady právě ve, ve, ve XXXX,⁶ vo deset kilometrů dál jsem našla stabilní rodinu, kde maj ty dětičky, a máme tam právě najetej

⁵ Akreditovaný kurz pro získání kvalifikace chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky.

⁶ Místní názvy z důvodu zachování anonymity respondentek neuvádíme.

takovej krásnej režim, úterý, štvrtky, tatínek není doma, protože tatínek jezdí za prací daleko, a pak právě, když teda konečně tatínek je doma a chce si s maminkou někam vyrazit, tak třeba ty víkendy, ...”.

4.2 Neformální péče o seniory

Péči o seniory se stejně jako péči o malé děti věnují tři respondentky. Všechny tři se postupně profesně přeorientovaly a přes platformy poskytují péči nesoběstačným seniorům v zahraničí.

Martina, absolventka pedagogické fakulty UK, pracovala v minulosti s postiženými dětmi. Po ztrátě zaměstnání v předdůchodovém věku pracovala jako distributor denního tisku a po přiznání důchodu začala spolupracovat s platformou zprostředkující pracovní příležitosti v péči o seniory v Německu. „... A pak jsem se přestěhovala úplně do jinýho kraje a tam zrovna nebylo v mém oboru volné místo, tak jsem si udělala svoji vlastní živnost, a sice, prodávala jsem noviny. A pak tak jsem se dostala až do důchodu, teď jsem v důchodu, a protože si potřebuju přivydělat, tak jsem se dala, našla jsem si na internetu tu agenturu”. Motivací Martiny k práci pro platformy byl především přivýdělek potřebný k důchodu sloužící ke splácení hypotéky. Dotázaná pracuje jako OSVČ, ale zájem by měla o řádný pracovní poměr. Pro klienty pracuje v měsíčních turnusech. Množství práce, respektive rozvržení turnusů v průběhu roku závisí na volbě respondentky. Martina preferuje měsíční turnusy, orientuje se na záasky za dovolenou dlouhodobých pečovatelek. Agentura ani klient nevyžadují nějakou speciální kvalifikaci, nezbytné jsou jen základy jazyka. Vše probíhá v součinnosti s rodinnou opečovávaného. „Je to práce jako doma vlastně. Člověk musí uvařit, uklidit, obstarat toho staršího člověka, prostě je to jako když je člověk doma, jo”. V řadě případů je potřeba zajistit hygienu opečovávaného, někdy i s pomocí přivolané asistenční služby „... zvláště u ležících pacientů, kteří nemohou vstávat, začínáte ráno tím, že celýho umejete. To je problém pro nezkušenýho člověka. No, a potom mu teda dáte tu snídani a musíte ho takzvaně polohovat, aby se neproležel, u toho je vopravdu víc práce, jo. Pak jsou lidi, který jsou jenom třeba na vozíku, s těmi tolik práce není, někteří i chodí a tam taky není moc práce”. Určité zlehčování povinností spojených s výkonem péče plyne v případě Martiny z jejích letitých zkušeností z péče o zdravotně postižené děti.

Další dvě respondentky Jiřina a Hana, které po ztrátě zaměstnání, jedna z důvodu pandemie COVID 19, začaly poskytovat péči o seniory v zahraničí zprostředkovanou platformou. Práce pečovatelky nebyla cílená volba, ale spíše volba z nutnosti po dlouhodobém a neúspěšném hledání nového zaměstnání. „No, tak hledala jsem, někde jsem byla úspěšná, někde jsem byla neúspěšná, a pak jsem se třeba dostala do úplně finálního kola, kde se rozhodovalo mezi dvěma a já jsem to prohrála, bylo to takový frustrující, frustrující pro mě, ale já jsem vlastně v té době hledala hodně, protože vlastně syn studoval ještě, takže tam to bylo nutný, tam jsem musela prostě vzít, co bylo, a pak jsem vlastně potřebovala mít práci úplně co nejdřív, a tak jsem vzala tohleto, no.” (Jiřina)

Zmíněné respondentky nezůstávají jen u péče o seniory. Práce jim díky turnusům umožňuje věnovat se dalším ekonomickým nebo volnočasovým aktivitám, mezi které v případě Hany patří práce delegátky cestovní kanceláře a výuka německého jazyka opět s využitím

platformem, zatímco Jiřina preferuje mít mezi turnusy volný čas. „Pracuju pro německou agenturu, jo, ta, tam vlastně už jezdím, že pracuji vlastně vod doby, kdy vlastně byl ten coronavirus, tak jsem se rozhodla pro toto zaměstnání, protože všechna předešlá padla tím koronavirem, tak jsem zvažovala, co dál, a vyjela jsem do Německa a toto (delegátka) mám jenom takové přidružené, protože tady nabízej nějaké třeba kratší pracovní týdny, jo, třeba jenom na čtrnáct dní by mně, což by mně někdy vyhovovalo na doplnění. Tak to mám tak jakoby na doplnění, že se můžu rychle vlastně rozhodnout, protože v počítači vidím třeba třicet nabídek za den, takže je to takové šikovné, přehledné, rychlé.“ (Hana)

Pokud se respondentky zamýšlely nad jistotou práce přes platformy a nad strategiemi, jak si určitou jistotu příjmu udržet, tak respondentka Hana sází na diverzifikaci. Část příjmů jí plyne z práce pečovatelky, další část z výuky jazyků a zbytek z práce delegátky cestovní kanceláře. Jiřina se naproti tomu spoléhá na velkou poptávku po službách sociální péče o seniory ze zahraničí. „No, jako tady ta jistota určitě je, protože opravdu jako těch nabídek, konkrétně od XXXXX,⁷ tady v tom období letním, dostávám čtyřicet až padesát denně, to je v pořádku, jo. Taky se některé opakují, protože to nemůžou obsadit, že, protože ty lidi nejsou. A poptávka je vlastně, já jsem si udělala i rekvalifikační kurz, mám jazyk, mám řidičský průkaz a mám praxi, že jo, takže po těchto lidech je vopravdu poptávka a já reaguju na ty lukrativní nabídky a na devadesát devět procent mám vždycky úspěch a vždycky mě přijmou.“

Co se týká vztahu mezi flexibilitou a jistotou práce obě respondentky si v prvé řadě uvědomují, že za finančních podmínek, které mají, by podobnou práci v ČR těžko získaly. V případě možnosti provozovat péči v zaměstnaneckém poměru, Jiřina by se změně postavení z OSVČ na zaměstnance nebránila „No takhle, záleželo by na tom, jak by to vypadalo, jaké by byly podmínky, jo? To se takhle těžko říká. Samozřejmě, člověk se se nebrání dělat na smlouvu, protože, co si budeme povídat, jede to na důchod. A vlastně mně je sedmapadesát let, já mám necelých osm let do důchodu, takže asi bych se tomu nebránila, ale říkám, musela bych být, mít, musely by mi být nabídnuty třeba lepší podmínky, než mám teď.“ Naopak Hana si cení více flexibilního uspořádání a k pravidelnějšímu režimu a jistotám zaměstnaneckého poměru by se vracet nechtěla. „Právě to je výhoda toho, jednak toho věku, jednak té situace, co už člověk má nasbíraný nějaký zkušenosti, ví, jak to chodí v těch zaměstnaneckých i poměrech, a tady prakticky máte takovou svobodnou volbu, svobodnou ruku, jo, že prakticky si ten pracovní čas organizujete sama, můžu říct ano, teď už zatím nebudu do toho Německa jezdit, můžu se věnovat teďka v létě vlastně jenom tomu cestovnímu ruchu, což třeba, když jsem byla zaměstnanec, bylo problematictější, že jsem žádala o neplacené volno, jo, a byly s tím problémy, jo, a teď prostě jsem jako by pánem svého času a můžu si sama rozhodnout. vyhovuje mi tadyta volnost jako toho rozhodování a volného času, všeho, no.“

⁷ Názvy zprostředkujících platform z důvodu zachování anonymity respondentek neuvádíme.

5. ZÁVĚR

Při poskytování péče o děti a seniory byly identifikovány tři strategie chování. První, spojená s péčí o malé děti je strategie, kdy pečovatel využívá stávajícího zaměstnání k zajištění příjmu a postupně buduje síť kontaktů včetně využití platform k rozvoji podnikatelské činnosti. Druhá strategie se týká zpravidla žen, které ve vyšším věku nemohou najít zaměstnání s odpovídajícím příjmem, a proto volí neformální péči o seniory zprostředkovanou některou z platform. Vzhledem k úrovni odměňování, jak bylo zmíněno v úvodu, často poptávají, pokud jim to jazykové znalosti dovolí, práci v zahraničí. Konečně třetí strategie je přivydělat si ke stávajícímu zaměstnání nebo důchodu péčí o malé děti nebo seniory.

Zvolené strategie souvisí úzce s věkem a s životní situací respondenta. Strategie zaměřená na budování podnikání je věcí mladších věkových skupin respondentů, zatímco využívání platformy k získání dodatečných příjmů využívali zejména respondenti ve středním a vyšším věku. Platformy zprostředkující nějaký druh péče, zejména pak péči o nesamostatné seniory měly tendenci využívat častěji ženy ve věkové skupině 50+ zejména po ztrátě zaměstnání. Absencí předchozí zkušenosti s prací v sociálních službách se tyto respondenty liší od pracovníků ostatních platform, pro které zpravidla platí, že rozvíjejí přes platformy práci, se kterou mají zkušenost z předchozího zaměstnání, případně se na ni připravovali v průběhu studia.

Dočasnost, respektive dlouhodobost práce přes platformy je v případě respondentek závislá na jejich věku, kdy potřebují prostřednictvím platformy odpracovat roky potřebné k dosažení důchodové hranice nebo v případě přivýdělku na době, kdy dojde ke stabilizaci příjmu, tj. nalezení adekvátního zaměstnání nebo k umoření hypotéky, splacení dluhů apod. Řada respondentů z celého souboru 25 rozhovorů, zejména těch, kteří volili druhou a třetí výše uvedenou strategii, preferuje stabilitu příjmu před flexibilitou práce, tedy zaměstnanecký status před postavením osoby samostatně výdělečně činné což je aktuálně nejobvyklejší status pracovníků platform.

Nejistotu příjmu spojenou s prací pro platformy, se respondenti snaží kompenzovat diverzifikací činností, často opět přes platformy, zvyšováním kvalifikace nebo snahou o získání pracovního poměru. Řada respondentů, zejména z druhé a třetí výše uvedené strategie považuje současně svoji práci za dočasnou a plánují ji v dohledné době změnit. Platformová práce, zejména pak v případě první uvedené strategie, sama o sobě slouží řadě respondentů, včetně těch poskytující neformální péči, jako stabilizační prvek zajišťující kontinuitu příjmů z podnikání.

SUMMARY

The article focuses on the characteristic approach of platform workers, where three strategies have been identified that are related to the worker's age, gender, and life situation. The first strategy is connected with the care of young children when the caregiver uses the current job to secure income and gradually develops business activity while simultaneously using work through platforms. The second strategy is usually

characteristic of women who cannot find a job with an adequate income in their older age, and therefore choose informal care for the elderly mediated by a platform. Finally, the third strategy is to earn additional income in addition to employment or retirement by caring for young children or the elderly through the platform. The article also deals with the factors that motivate workers to cooperate with the platform. Among the strong motivators is the flexibility of work, which, however, does not suit everyone. Therefore, the article also mentions certain compensation mechanisms of platform workers. For this article, 6 interviews were analyzed that were conducted with women to whom the platform mediated work in social services, respectively three in the care of small children and three in the care of elderly people who are not self-sufficient. The interviews took place within the project “New forms of employment – trap or future path?”, where a total of 25 in-depth interviews were conducted with workers of various professions and various platforms.

Literatura

EUROFOUND. *Back to the future: Policy pointers from platform work scenarios*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020a. ISBN 978-92-897-2113-4.

EUROFOUND. *New forms of employment: 2020 update*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020b. ISBN 978-92-897-2125-7.

HUWS, U. et al. *The Platformisation of Work in Europe. Highlights from Research in 13 European Countries*. Brussels: Foundation for European Progressive Studies, 2019. ISBN 978-2-930769-27-1.

KROUPA, A., VÁŇOVÁ, J. a VEVERKOVÁ, S. *České digitální pracovní platformy* [online]. Praha: RILSA, 2023. ISBN 978-80-7416-453-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_532.pdf.

KYZLINKOVÁ, R., POJER, P. a VEVERKOVÁ, S. *Nové formy zaměstnávání v České republice*. Praha: VÚPSV, 2019. ISBN 978-80-7416-337-1.

MILES, M. B. and HUBERMAN, A. M. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 1994. ISBN 0-8039-4653-8.

PIASNA, A. and ZWYSEN, W. New wine in old bottles: organizing and collective bargaining in the platform economy. *International Journal of Labour Research*. 2022, vol. 11, no. 1–2, p. 35–46. ISSN 2076-9806.

PIASNA, A., ZWYSEN, W. and DRAHOKOUPIL, J. *The Platform Economy in Europe: Country Tables*. Brussels: ETUI, 2022a.

PIASNA, A., ZWYSEN, W. and DRAHOKOUPIL, J. *The Platform Economy in Europe: Results from the Second ETUI Internet and Platform Work Survey*. Brussels: ETUI, 2022b. ISSN 1994-4446.

PRŮŠA, L. et al. *Dlouhodobá péče nejen v České republice*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2021. ISBN 978-80-88361-09-1.

Průzkum o podobě platformové práce. Shrnutí pro Českou republiku [online]. Masarykova demokratická akademie, 2019. Dostupné z: https://masarykovaakademie.cz/wp-content/uploads/190710_cz_pruzkum_platformova_prace_CR.pdf.

RUDIŠ, J. *Winterbergova poslední cesta*. Praha: Labyrint, 2021. ISBN 978-80-88378-10-5.

Kontakt

Mgr. Aleš Kroupa
Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7, Česká republika
ales.kroupa@rilsa.cz

DISCOURSE ON THE IMPORTANCE OF 'SMART PEOPLE' IN THE SMART CITY CONCEPT

Michaela Mláka Kakašová¹

Abstract

The potential of smart city concepts is sufficient to warrant attention not only universally, but also solitarily to the individual pillars of the concepts. The aim of this paper is to initiate a discussion on the importance of people in today's smart solutions society and to answer the research question, 'Who are the smart people in a smart city concept?' The research tool was determined to be a content analysis of publications in scientific databases supplemented by a questionnaire survey conducted on a sample of university students in Slovakia. The contribution of the paper is in the answer to this question and the author's suggestions on how to bring smart city concepts closer to all people living in the city.

Keywords

smart city, smart people, education, MIL

1. INTRODUCTION

Many smart city concepts have the following 6 pillars: smart economy, smart people, smart governance, smart mobility, smart environment, and smart living, either in this wording or in related terms. There is no doubt about the positive impact of smart solutions for people not only in communities and cities today. As Rovňák and his team point out, smart cities can also be perceived by many people as an 'overengineered world', as a technology-driven place where humans occupy an observational position (Rovňák, Tokarčík and Bakoň, 2018). The fact that the smart city concept will be with us may be indicated by the fact that these concepts have also made it into the renewed Horizon Europe on 100 Climate-neutral and Smart Cities by 2030 (European Commission, 2022). Although UN-Habitat has attempted to criticise the smart city concept and has

¹ Department of Public Policy and Theory of Public Administration, Faculty of Public Administration, Pavol Jozef Šafárik University in Košice

developed a people-centred smart city programme, the smart city concept is still intended as a vision for the future of our cities (UN-Habitat, 2022). Before launching or just creating the concept of changing the city, we asked people what do they need? What do they want? Should we, experts in the fields of urban planning, concept design, economics, IT and many others, design for people the life and the confines in which they will live?

2. THEORETICAL BACKGROUND

The smart city concept has a measurably positive impact on the quality of life of not only residents, but also tourists and other visitors to the city (Woetzel et al., 2018). The notion '*of smart people*' or people as an important element of the smart city concept has been addressed by several authors (Gupta, Mustafa and Kumar, 2017; Giffinger et al., 2007; Peters, 2017; Lam Thye, 2019; Habib, Alsmadi and Prybutok, 2019; Adiyarta et al., 2020; Örselli, Bayrakci and Bilici, 2022). Peters (2017) states that specific strategies can be quite complex for city leaders and citizens, but it is important to devote enough time to the concept to make it understandable to all. As Örselli, Bayrakci and Bilici (2022) point out, technology is considered a major factor in many definitions of a smart city, but this approach can lead to an incomplete perspective in smart city definitions. If a city focuses only on the technological dimension of smart city, the city may be full of technological solutions that will not be used and the city will become a dysfunctional space (Örselli, Bayrakci and Bilici, 2022).

As the authors (Gupta, Mustafa and Kumar, 2017) state in their paper, since 2011, contributions to the smart city have been critically examined from a variety of perspectives, such as science and technology, politics, economics, governmental studies of mentality, and ideological critique. Smart cities in general create a relationship between technology and society. This process, they argue, is related to Actor-Network Theory (ANT), which focuses on the formation of socio-technical networks and how some actors influence them to fulfil their interests.

3. METHODOLOGY

The aim of the theoretical part of the paper is to establish a discussion about the importance of people in the current society of smart solutions.

In this paper, we defined the research question:

Who are the '*smart people*' in the smart city concept?

Content analysis of publications in scientific databases was identified as a research tool. The thesis deals in more detail with the pillar of '*smart people*' in terms of the smart city concept. It describes the attributes that smart people should have. Further, it deals with education not only in the field of ICT and describes the concept of MIL.

The aim of the practical part of the paper is to find out whether young people can identify with the definition of smart people from the professional sources. The reason why we focused on young adults is the fact that they are the ones who will spend a significant part of their lives in cities turning into smart cities. The questionnaire was distributed

to students at colleges and universities in Slovakia via social networks in groups between 23/09/2024 and 30/09/2024. The questionnaire was divided into three main parts. In the first part, respondents answered 8 questions, where they had to express their attitude towards sub-statements about how smart people should be on a linear scale from completely disagree (value 5) to completely agree (value 1). The statements were formulated based on a study of the scientific sources on smart people. In the second part, respondents answered 3 questions to find out in which areas they thought they excelled. The third part of the questionnaire concluded with demographic questions. The questionnaire was distributed using Google Forms and evaluated by descriptive statistics in MS Excel.

4. RESULTS

The research set is given by the selection available. 164 respondents participated in the questionnaire survey, with more than 81% of the respondents aged 21–25 years. Over 12% of the respondents are in the age group of 26–30 years and over 6% of the respondents are in the age group of 16–20 years. The questionnaire has been validated by reliability test (Crombach's alpha is equal to 0.8522), therefore we assume good internal consistency.

Over 72% of respondents strongly agree or tend to agree with the following statements: 'Smart people should have a lifelong desire to learn,' (72.44%); 'Smart people should be able to work/live in an ethnic plurality. (Ability to work/live even in an ethnically mixed group/community/city.)' (76.28%); 'Smart people should be flexible,' (76.28%); 'Smart people should be active in public life. (For example, if they can vote on a participatory budget – they get involved, if they see opportunities for improvement they propose projects, participate in elections.)' (72.44%).

Approximately 65% of respondents strongly agree or tend to agree with the statements 'Smart people should have some level of education,' (64.10%) and 'Smart people should be creative' (66.67%).

Most respondents agreed with the statement 'Smart people should keep an open mind. (In case of new discoveries, they are willing to dialogue and discuss new phenomena in society)' (83.97%). Right behind it is the statement 'Smart people should be able to work/live in social pluralism. (Ability to work/live also in a group/community/city with people of different social backgrounds.)' (82.69%).

Most of the shortcomings to the subjective evaluation of their person were cited by the respondents as lack of participation in public life (66%) followed by lack of creativity (49%) and reluctance to lifelong learning (46%). On the contrary, according to subjective self-assessment, they excel most in flexibility (33%) and have a sufficient level of education (23%).

5. DISCUSSION

As stated by Gupta, Mustafa and Kumar (2017), smart people should have a lifelong zeal to learn and should be able to exist in social and ethnic plurality. Openness is a quality of smart people, as well as flexibility, i.e. to adapt to changes in the environment as well as to contribute creativity to learning. Smart people have a democratic mindset and participate in public life (Gupta, Mustafa and Kumar, 2017).

Similarly, Giffinger defines smart people in his 2007 paper, stating, *'Smart people are defined not only by the level of qualification or education of citizens, but also by the quality of social interactions related to integration and public life, and openness to the 'outside' world,'* (Giffinger et al., 2007, p. 15). He goes on to list social and human capital (smart people) factors such as the level of education, propensity for lifelong learning, social and ethnic pluralism, flexibility, creativity, cosmopolitanism/open-mindedness, and participation in public life. These factors are also supported by Lombardi (Lombardi et al., 2012) and Nam and Pardo (Nam and Pardo, 2011).

Cities are built for people and human factors need to be considered in the planning process. Örselli, Bayrakci and Bilici (2022) also mention that *'In this context, -considering the purpose and scope of smart cities- beyond a top-down political approach, it will be possible to build the smart cities of the future as a result of the creation of a model that updates itself according to the demands of citizens or users and also with the participation of citizens,'* (Örselli, Bayrakci and Bilici, 2022, p. 384).

Lam Thye (2019) also lists six basic pillars of a smart city (smart governance, smart economy, smart mobility, smart living, smart environment, and smart people), and the human factor is considered the key to building and developing a smart city. He points out that the ICT skills of residents must be sufficient to benefit people, as ICT is one of the main features of a smart city (Lam Thye, 2019).

In this context, it is important to mention that people who have less ICT skills must not be forgotten in the city's smart concept. Stakeholders in the development of city smart concepts are mostly politicians, consultants, academics, technology companies, and the most important group of stakeholders – citizens – is often forgotten (Simonofski et al., 2017). They are the ones who will have to live in transformed cities. We also consider the inclusiveness of the smart city concept to be important, as not everyone in the city is an active young person under 30. A wide range of people of different ages (children, adolescents, active, retired), different educational backgrounds, different nationalities and different customs live in the city. The smart city concept needs to be adapted to all of these.

It should be noted that although technology forms the basis for community interaction, it is in fact the last factor that concerns smart city creators as it is rapidly evolving and changing. As the experience of the world's pioneering smart cities shows, the factors of education, innovation, digital democracy and marketing are crucial. The key in this regard is not the issue of 'what' type of technology is available, but how 'effectively' this technology is used (Stratigea, 2012). Descant's (2018) report from the Smart Cities Connect Conference in Kansas City highlighted practical examples of the challenges

of implementing smart city concepts without the inclusion of people. Questions were asked: If people do not own devices such as a computer, tablet, or smartphone, how can they use public wifi, for example? And how useful is this for them (Descant, 2018)?

5.1 Education

Many authors (Firmin and Genesi, 2013; More, 2015; Deloitte, 2016; Zhuang et al., 2017; Team TTR, 2018; Glasco, 2019) have addressed the importance of smart education in the smart city. Demonstrating the importance of smart learning plays a leading role in culture in stimulating vitality for urban innovation and provides scientific support for citizen experience (Huang et al., 2015, in: Zhuang et al., 2017). Smart learning includes new media, QR codes to access and share content, the use of virtual reality system, online video lessons (Adecco Group, 2018) or smartphones (More, 2015). Glasco (2019) defines smart education as a model of learning that is interactive, collaborative and visual using digital technologies that need to be able to be controlled. Glasco further highlights a report by the U. S. Department of Education (2017) that suggests the existence of a so-called digital divide between students who are active users of ICT and those who use technology to passively consume content (U. S. Department of Education, 2017).

From Deloitte's US Digital Learning Survey (2016), up to 75% of teachers believe that digital learning content will completely replace print textbooks in the next ten years. The most used ICT devices include laptops (56% of teachers use a laptop), followed by desktop computers (54%), tablets (51%), interactive whiteboards (45%), smartphones (28%), chromebooks (23%), special readers (5%) and other wearable devices such as smartwatches (3%). For all these smart learning tools, there is an assumption of a certain level of ICT proficiency. No similar Deloitte survey has been carried out in Slovakia or Europe, but in 2012 the results of a research collaboration between European Schoolnet² and the Université de Liège in Belgium were published. The result is that students in Slovakia have lower levels of broadband access and speed than the EU average, but student and teacher usage is higher than the EU average. Students' confidence in their ICT skills is higher than average, while teachers tend to rate themselves lower. Professional development in ICT seems to be rather uneven, but support measures for the use of ICT in teaching and learning are higher than the European average in the percentage of students in schools with ICT coordinators (European Schoolnet and University of Liège, 2012).

The Institute for Information Industry (III) believes that only smart education can produce quality people who will create the ideal smart city (Team TTR, 2018). The pressure to successfully integrate ICT into education appeals not only to digital skills, but also to resourcefulness, effective communication, teamwork and the ability to produce high-quality projects (Firmin and Genesi, 2013).

² European Schoolnet is a network of 33 European Ministries of Education based in Brussels, Belgium. As a non-profit organisation, it aims to bring innovation to teaching and learning. Website: <http://www.eun.org/>.

5.2 Media and information literacy

UNESCO adopted a resolution on the urgent need to integrate media and information literacy in 2019 as part of the 7th Information Literacy Week, because although the topic has been addressed since the 1980s, it is perceived as insufficient in the progress of improvement. The need for information, media, digital and other literacies is aimed at making people think critically. Efforts are being made to create the so-called MIL cities, where education will also move into informal settings, and not only take place in formal settings (schools, museums, universities, journalists) and use digital technologies, ICTs. Smart cities need smart citizens, and education is the way to get there (Ortiz, 2020; Grizzle, 2019). MIL is defined as the sum of media, information literacy, and ICT skills. It is the approach, evaluation (to understand and use) to produce media and information in different forms in a critical and effective way dealing not only with media news, but with all kinds of information.

The MIL concept is a natural evolution of the smart city and the city of knowledge; to be truly sustainable, cities must also be MIL cities. This means educating, empowering city dwellers of all ages and social classes, as well as different stakeholders from the most traditional to the least traditional, to create collaborative networks and to critically, ethically, truly creatively and responsibly use the new infrastructure and technologies that today's cities have to offer (Ortiz and Yanaze, 2020).

6. CONCLUSION

Survey respondents assume that smart people should be educated throughout their lives, should be open to an ethnically mixed society, should be flexible, and should take an active interest in the public life around them. We were intrigued to find that it was in the subjective assessment that as many as 66% of respondents cited poor participation in public life as their shortcoming.

Why is there low engagement with governance among young people in the survey when they see it as important to people as part of smart cities (smart people)? Is the fault in the availability of participatory local or state governments? The steps that are already happening in Slovakia, such as participatory budgeting, publication of business contracts, and various city apps, are probably not enough to bring them close enough to the people. On the other hand, the fact that our respondents are less concerned with participation in public life may also stem from their personal lives, where we do not know if other more primary human needs are being met at all.

In third place in the ratings of subjectively perceived shortcomings, they cited their own unwillingness to pursue lifelong learning. If today's young people are to become smart people in the future as part of the smart city concept, then we should think about several issues. Where does the reluctance to pursue lifelong learning stem from in our respondents? We have not explored whether they only want to be educated in an institutional form. Perhaps the non-formal education method would be accepted. These questions could be part of an extension of this survey.

Regarding smart city concepts, we consider it necessary to define all their pillars, not

excluding 'smart people'. People who live in cities described as smart need to have several qualities and capabilities to be comfortable living in the city. They should be flexible, adaptable, ICT-savvy, inclined to lifelong learning and to their own community, open to ethnic diversity and to discussing values. In imagining the search for such a 'smart' person who would meet the above-mentioned criteria, the author encountered a confrontation with her subjective reality in her immediate surroundings. We suppose that it may be difficult for people to meet the given criteria. On the other hand, we reflect on ICTs, on their definition. How to verify whether a person knows how to work with ICT. Based on personal computer skills, or based on working with a smartphone/tablet? But what we think is important is to consider how much people should adapt to the concept and whether the concept should adapt to people.

Therefore, we propose the following solutions: such as offline engagement of people in governance, through dedicated offices where people without access to ICTs could have their say or participate in an online survey, door-to-door and telephone surveys. Furthermore, free digital education, the existence of representatives from the communities in the management committees, continuous feedback from citizens, the possibility to remove permissions for data collection (cookies) in city applications, the simplification of city applications and their compatibility with the possibility of interconnecting them, the ratio of bottom-up initiated projects (such as in participatory budgeting) to top-down ones, transparency in communication and publication of contracts with business partners. The author believes that these solutions could also be part of the evaluation in the Smart City indices.

References

ADECCO GROUP. *Smart Education, goodbye to classroom teaching* [online]. 2018. [cit. 27. 5. 2021]. Available from: <https://adecgroup.it/smart-education-andrea-cioffi-2/>.

ADIYARTA, K. et al. Analysis of smart city indicators based on prisma: systematic review. In: *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* [online]. IOP Publishing, 2020, vol. 725. [cit. 22. 10. 2024]. ISSN 1757-899X. DOI: 10.1088/1757-899X/725/1/012113.

DELOITTE. *2016 Digital Education Survey: After the bell rings: expanding the classroom* [online]. Deloitte, 2016. [cit. 22. 10. 2024]. Available from: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/technology-media-telecommunications/us-tmt-digital-education-survey.pdf>.

DESCANT, S. *Digital Literacy Is at the Heart of a Thriving Smart City. Government technology* [online]. 2018. [cit. 22. 10. 2024]. Available from: <https://www.govtech.com/archive/digital-literacy-is-at-the-heart-of-a-thriving-smart-city.html>.

EUROPEAN COMMISSION. *EU Mission: Climate-Neutral and Smart Cities* [online]. 2022. [cit. 30. 9. 2024]. Available from: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/climate-neutral-and-smart-cities_en.

EUROPEAN SCHOOLNET AND UNIVERSITY OF LIÈGE. *Survey of schools: ICT in education: country profile: Slovakia* [online]. European Schoolnet and University of Liège, 2012. [cit. 10. 10. 2024]. Available from: https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-3/slovakia_country_profile_2FFCFF9C-0E72-FF9F-E4303ADAF3CCC61_49453.pdf.

FIRMIN, M. W. and GENESI, D. J. History and Implementation of Classroom Technology. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* [online]. 2013, vol. 93, p. 1603–1617. [cit. 27. 5. 2024]. ISSN 1877-0428. DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.10.089.

GIFFINGER, R. et al. *Smart cities – Ranking of European medium-sized cities* [online]. Vienna: Vienna University of Technology, 2007. [cit. 13. 10. 2024]. Available from: https://www.academia.edu/13915221/Smart_cities_Ranking_of_European_medium_sized_cities.

GLASCO, J. *Smart education for smart cities: visual, collaborative & interactive* [online]. Bee smart city, 2019. [cit. 27. 5. 2024]. Available from: <https://hub.beesmart.city/en/solutions/smart-people/smart-education/viewsonic-smart-education-for-smart-cities>.

GRIZZLE, A. *193 Countries Proclaimed Global Media and Information Literacy Week: It is now official!* [online]. UNESCO, 2019. [cit. 23. 2. 2025]. Available from: <https://www.unesco.org/en/articles/193-countries-proclaimed-global-media-and-information-literacy-week-it-now-official>.

GUPTA, S., MUSTAFA, S. Z. and KUMAR, H. Smart People for Smart Cities: A Behavioral Framework for Personality and Roles. In: KAR, A. K. et al. (eds.). *Advances in Smart Cities: Smarter People, Governance and Solutions* [online]. Boca Raton: CRC Press, 2017, p. 23–30. [cit. 21. 9. 2024]. ISBN 978-1-315-15604-0. DOI: 10.1201/9781315156040-4.

HABIB, A., ALSMADI, D. and PRYBUTOK, V. R. Factors that determine residents' acceptance of smart city technologies. *Behaviour & Information Technology* [online]. 2019, vol. 39, no. 6, p. 610–623. [cit. 20. 10. 2024]. ISSN 0144-929X. DOI: 10.1080/0144929X.2019.1693629.

LAM THYE, T. S. L. *Human factor crucial to managing smart cities* [online]. New Straits Times, 2019. [cit. 12. 10. 2024]. Available from: <https://www.nst.com.my/opinion/letters/2019/11/540571/human-factor-crucial-managing-smart-cities>.

LOMBARDI, P. et al. Modelling the smart city performance. *Innovation: The European Journal of Social Science Research* [online]. 2012, vol. 25, no. 2, p. 137–149. [cit. 20. 10. 2024]. ISSN 1351-1610. DOI: 10.1080/13511610.2012.660325.

MORE, M. *Smart Education: Una nueva forma de aprender en las Smart Cities* [online]. IEBS Biztech School, 2015. [cit. 27. 5. 2024]. Available from: <https://www.iebschool.com/blog/smart-education-tecnologia/>.

NAM, T. and PARDO, T. A. Conceptualizing Smart City with Dimensions of Technology, People, and Institutions. In: *Proceedings of the 12th Annual International Conference on Digital Government Research* [online]. New York: Association for Computing Machinery, 2011, p. 282–291. [cit. 24. 5. 2024]. ISBN 978-1-4503-0762-8. DOI: 10.1145/2037556.2037602.

ORTIZ, F. C. Preliminary note. In: ORTIZ, F. C. and YANAZE, M. H. (eds.). *From smart cities to Mil cities: Metrics inspired by UNESCO's vision* [online]. São Paulo: School of Communications and Arts, University of São Paulo, 2020, p. 11–15. ISBN 978-65-990224-0-1. Available from: https://www.mona.uwi.edu/dlis/sites/default/files/dlis/JEFFERY%20DEANS_MILCITIES_UNESCO_2020%282%29.pdf.

ORTIZ, F. C. and YANAZE, M. H. (eds.). *From smart cities to Mil cities: Metrics inspired by UNESCO's vision* [online]. São Paulo: School of Communications and Arts, University of São Paulo, 2020. [cit. 28. 5. 2024]. ISBN 978-65-990224-0-1. Available from: https://www.mona.uwi.edu/dlis/sites/default/files/dlis/JEFFERY%20DEANS_MILCITIES_UNESCO_2020%282%29.pdf.

ÖRSELLI, E., BAYRAKCI, E. and BILICI, Z. Analysis of Smart City Projects in Turkey in the Context of Smart People and Smart Governance. *Lex Humana* [online]. 2022, vol. 14, no. 1, p. 382–399. [cit. 4. 10. 2024]. ISSN 2175-0947. Available from: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2329/3369>.

PETERS, B. *IBIGroup Smart City Task Force Lead* [online]. 2017. [cit. 5. 5. 2024]. Available from: <https://www.ibigroup.com/wp-content/uploads/2017/10/Smart-Cities-Bruno-White-Paper.pdf>.

ROVNÁK, M., TOKARČÍK, A. a BAKOŇ, M. Úloha a význam budovania Smart city z environmentálneho aspektu. In: *Vedecká mozaika 2018: nekonferenčný vedecký zborník*. Prešov: Bookman, 2018, s. 202–210. ISBN 978-80-8165-317-9.

SIMONOFSKI, A. et al. Citizen Participation in Smart Cities: Evaluation Framework Proposal. In: *2017 IEEE 19th Conference on Business Informatics (CBI)* [online]. Piscataway: IEEE, 2017, p. 227–236. [cit. 24. 5. 2024]. ISBN 978-1-5386-3035-8. DOI: 10.1109/CBI.2017.21.

STRATIGEA, A. The concept of 'smart cities'. Towards community development? *Netcom* [online]. 2012, vol. 26, no. 3/4, p. 375–388. [cit. 24. 5. 2024]. ISSN 0987-6014. DOI: 10.4000/netcom.1105.

TEAM TTR. *Institute for Information Industry (III) Attracts Multidisciplinary Experts to Make Cities Smarter Through Education* [online]. The Tech Revolutionist, 2018. [cit. 27. 5. 2024]. Available from: <https://thetechrevolutionist.com/2018/03/institute-for-information-industry-iii.html>.

UN-HABITAT. *People Centred-Smart Cities* [online]. United Nations Human Settlements Programme, 2022. [cit. 29. 9. 2024]. Available from: <https://unhabitat.org/programme/people-centred-smart-cities>.

U. S. DEPARTMENT OF EDUCATION. *Reimagining the Role of Technology in Education: 2017 National Education Technology Plan Update* [online]. Washington, D. C.: U. S. Department of Education, Office of Educational Technology, 2017. [cit. 15. 4. 2024]. Available from: <https://tech.ed.gov/files/2017/01/NETP17.pdf>.

WOETZEL, J. et al. *Smart cities: Digital solutions for a more livable future* [online]. McKinsey Global Institute, 2018. [cit. 8. 8. 2024]. Available from: <https://www.mckinsey.com/business-functions/operations/our-insights/smart-cities-digital-solutions-for-a-more-livable-future>.

ZHUANG, R. et al. Smart learning environments for a smart city: from the perspective of lifelong and lifewide learning. *Smart Learning Environments* [online]. 2017, vol. 4, no. 1. [cit. 27. 5. 2024]. ISSN 2196-7091. DOI: 10.1186/s40561-017-0044-8.

Contact

Ing. Michaela Mláka Kakašová
Faculty of Public Administration, Pavol Jozef Šafárik University in Košice
Department of Public Policy and Theory of Public Administration
Popradská 66, 041 32 Košice, Slovakia
michaela.kakasova@gmail.com

PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PŘI POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

LEGAL LIABILITY IN THE PROVISION OF SOCIAL SERVICES

Michal Vítek¹

Abstrakt

Příspěvek se zabývá problematikou právní odpovědnosti při poskytování sociálních služeb, a to zejména s akcentem na soukromoprávní odpovědnost a v praktické části na otázku právního povědomí jednotlivých poskytovatelů ohledně odpovědnostních vztahů. Příspěvek se snaží charakterizovat specifika odpovědnosti při poskytování sociálních služeb oproti obecným druhům právní odpovědnosti. Článek poukazuje na závěry vybrané judikatury objasňující konkrétní rozsah odpovědnosti poskytovatele sociálních služeb. Doprovodný výzkum je zaměřen zejména na problematiku praktické zkušenosti s tématem právní odpovědnosti a uplatněním nároků z právní odpovědnosti vůči poskytovateli sociálních služeb a právního povědomí poskytovatelů sociálních služeb v dané oblasti. Z výzkumu vyplývá spíše okrajová zkušenost s případy skutečného uplatnění odpovědnosti za újmu při poskytování sociální služby (92 % respondentů se nesetkalo), ovšem současně také poměrně nízké právní povědomí v dané oblasti (cca 52 % respondentů nepovažuje za jasný obsah právní úpravy v oblasti odpovědnostních vztahů a cca 44 % respondentů uvedlo, že jejich zaměstnanci nejsou školeni pro oblast odpovědnostních vztahů). Lze tak shrnout, že stav právního povědomí v oblasti možných zásahů do osobnostních práv klientů či jiného způsobení újmy na straně klientů není u poskytovatelů sociálních služeb dostatečný.

Klíčová slova

právní odpovědnost, sociální služby, odpovědnost za škodu, lege artis, náhrada škody, právní povědomí, důkazní břemeno, prevenční povinnost

¹ Ústav veřejné správy a sociální politiky, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

Abstract

The article deals with the topic of legal responsibility in the provision of social services, particularly with an emphasis on private liability and, in its practical part, on the issue of legal awareness of individual providers regarding liability matters. The paper aims to characterize the specifics of the legal responsibility with provision of social services as opposed to general types of legal responsibility. The article points to the conclusion of selected judicial decisions clarifying the specific scope of the provider's responsibility. The accompanying research focuses mainly on the issue of practical experience with the topic of legal liability and the exercise of claims from legal liability against a social service provider and the legal awareness of social service providers in the given area. The research shows rather marginal experience with cases of actual exercise of liability for damage in the provision of social services (92% of respondents have not encountered this), but at the same time also relatively low legal awareness in the given area (approx. 52% of respondents do not consider the content of the legal regulation in the area of liability relations to be clear and approx. 44% of respondents stated that their employees are not briefed in the area of liability relations). It can be summarized that the state of legal awareness in the area of possible interference with the personal rights of clients or other damage caused to clients is not sufficient among social service providers.

Keywords

legal liability, social services, liability for damages, lege artis, damages, legal awareness, burden of proof, prevention duty

1 ÚVOD

Téma právní odpovědnosti je ze své podstaty širokým tématem pokrývajícím několik právních odvětví, přičemž poskytování sociálních služeb se týká prakticky všechny její formy, jak veřejnoprávní, tak soukromoprávní (občanskoprávní). Role odpovědnosti je v právní realitě nezastupitelná a projevuje se zejména v tom, že stanoví míru dovoleného a přispívá k heteronomnímu stavu ve společnosti, a to zejména prostřednictvím nároků na náhradu újmy v oblasti soukromého práva, které mají sloužit k vyvažování negativních zásahů do právní sféry jednotlivých osob. Velmi podstatným znakem právní odpovědnosti je také její prevenční funkce. Aby však fungovala řádně, musí být založena na dostatečném povědomí o jejím obsahu a aplikaci i na odpovídající žalobní kultuře² a s ní

² Pojmem „žalobní kultury“ autor rozumí ochotu a schopnost osob dotčených určitým protiprávním zásahem dostatečně kvalifikovaným a nikoliv šikanózním způsobem uplatňovat soudní cestou své nároky z takových zásahů.

související soudní rozhodovací praxí. Není z pohledu autora natolik významné, zda právní odpovědnost spočívá v povinnosti splnění určité povinnosti či sekundární odpovědnosti v důsledku nesplnění (Dvořák et al., 2016, s. 356 a násl.). Pojem právní odpovědnosti se v obecné představě vžil jako povědomí o možném následku protiprávního chování (ať již v důsledku porušení smlouvy či zákona), bez ohledu na charakter právní povinnosti, jejíž porušení ke vzniku odpovědnosti vede.

Příspěvek se nadále věnuje převážně odpovědnosti soukromoprávní s občasnými přesahy do odpovědnosti veřejnoprávní, která tvoří samostatnou a velice širokou kapitolu, byť vnímanou pohledem širší veřejnosti i provozovatelů jako prioritní.³ Takovým způsobem je veden také související výzkum, který je zaměřen zejména na aspekty právního povědomí v oblasti právní odpovědnosti mezi poskytovateli sociálních služeb a na shrnutí dosavadních zkušeností jednotlivých poskytovatelů v této oblasti.

2 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V SOUKROMOPRÁVNÍM VÝZNAMU

Vnímání postavení jednotlivce vůči institucím i právnickým osobám se v České republice pozvolna mění a z žalobních návrhů se stává běžný způsob uplatňování nároků i v oblastech, ve kterých se dříve tento institut užíval výjimečně, například v oblasti poskytování zdravotních či sociálních služeb. Právě u druhé jmenované oblasti se dá předpokládat rostoucí trend v oblasti uplatňování nároků na náhradu újmy, podpořený jak legislativním a judikturním vývojem, tak prostou skutečností, že se sociální služby řadí k dynamickým segmentům domácí ekonomiky a je pravděpodobné, že tuto oblast čeká s ohledem na demografický vývoj (stárnutí populace), ale také s ohledem na proměny fungování rodiny významný rozvoj.

Právní postavení klientů zařízení sociálních služeb vychází ve svých základech už z ústavněprávního a mezinárodněprávního rámce, konkrétně zejména z Listiny základních práv a svobod, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (dále jako „Úmluva“).⁴ Právě poslední jmenovaný pramen obsahuje výslovné záruky ve smyslu přístupu klientů ke spravedlnosti⁵ či zajištění odpovídajících zákonných opatření k identifikaci, vyšetření i trestnímu stíhání případů zneužívání osob se zdravotním postižením.⁶ Ačkoliv mohou ustanovení Úmluvy vyznívat proklamativně, vytvářejí vodítko pro další tvorbu legislativy v uvedené oblasti a lze předpokládat, že mohou představovat i interpretační pomůcku při výkladu práva v rozhodných případech.

Nároky klientů zařízení poskytujících sociální služby z titulu způsobené újmy se může vedle obecných ustanovení OZ o odpovědnosti opírat také o některá speciální ustanovení zákona, např. o ust. § 2910 týkající se případů porušení zákona, dle kterého:

³ To souvisí zejména s medializací vybraných případů porušování právních povinností při poskytování sociálních služeb, například v případě „Slunečnice“.

⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2020 Sb. m. s.; Úmluva byla přijata 13. 12. 2006, jedná se tedy o poměrně recentní mezinárodněprávní úpravu, požívající aplikační přednost před zákonnými normami právního řádu ČR.

⁵ Čl. 13 Úmluvy.

⁶ Např. v čl. 16 odst. 5 Úmluvy.

„Škůdce, pokud vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil.“ Jmenované ustanovení se týká případů porušení povinnosti nestanovené smlouvou, ale právním předpisem; v oblasti sociálních služeb typicky zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách („ZoSS“). Tím samozřejmě není vyloučena možná odpovědnost vzniklá úmyslným porušením dobrých mravů (ust. § 2909 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „OZ“)) či smluvní povinnosti (ust. § 2913 OZ) (Švestka et al., 2014, komentář k § 2910, dostupné ze systému ASPI). Typická absolutní práva poškozených pak představuje právě právo na život, tělesnou integritu, zdraví či svobodu, tedy práva, jichž se realita poskytování sociální služby často dotýká. (Mertl et al., 2023, s. 41 a násl.) Občanskoprávní odpovědnost je v obecné rovině pojímána jako odpovědnost za zavinění, tedy ve formě odpovědnosti subjektivní, a to s výjimkami uvedenými v § 2895 a násl. OZ – tedy ustanovení o zvláštních druzích odpovědnosti, které jsou konstruovány jako odpovědnost objektivní – za nastalý stav, bez ohledu na zavinění. To se týká zejména škod vyplývajících z charakteru provozní činnosti provozu určitého závodu, například tedy i provozu poskytovatele sociálních služeb. Ani odpovědnost objektivní však není pojata jako absolutní, tedy, připouští možnosti liberace, zejména za podmínky, že škůdce aktivně prokáže, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě (či újmě) nedošlo (Elischer et al., 2020, s. 14 a násl.). Vzhledem k tomu, že důkazní břemeno k prokázání takto vynaložené snahy spočívá na straně škůdce, tedy provozovatele, lze doporučit, aby případná organizační opatření k minimalizaci uvedeného druhu opatření byla činěna tak, aby byla v případě uplatnění nároku prokazatelná a transparentní. V té souvislosti je na místě rovněž připomenout, že Česká republika je v důsledku přijetí Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání povinna dle části IV protokolu implementovat národní preventivní mechanismy pro prevenci mučení na vnitrostátní úrovni – tuto roli v případě České republiky zastává veřejný ochránce práv. Za mučení a jiné kruté, nelidské a ponižující zacházení je třeba považovat také některé ne natolik typické projevy, například přehlížení studu klientů sociálních zařízení, nerespektování práva na soukromí či nerespektování sociální autonomie klientů (Haukvitzová, 2016). Rovněž takové zásahy do osobnostní sféry mohou vést ke vzniku právní odpovědnosti poskytovatele.

3 DRUHY ODPOVĚDNOSTI V OBLASTI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A ROLE OBČANSKOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI ZA ZPŮSOBENOU ÚJMU

Právní odpovědnost lze definovat jako sekundární povinnost nastupující po porušení povinnosti primární. Právě otázka „povinnosti“ je klíčová pro identifikaci druhu odpovědnosti a následného sekundárního nároku, který takové porušení zakládá. Skutek vedoucí k porušení takové povinnosti je rovněž středobodem důkazního řízení při uplatnění nároku poškozeného a představuje základní skutkovou otázku, kterou je třeba v každém jednotlivém případě objasnit, zejména s ohledem na absenci dostatečně konkrétní právní úpravy jednotlivých odborných činností při poskytování sociálních či zdravotnických služeb. Právě při dokazování porušení povinností léčebného postupu

si právní věda pomáhá poměrně neurčitým pojmem postupu „*lege artis*“, který je nutno vždy specifikovat až v každém jednotlivém případě, v oblasti sociálních služeb si lze pomoci pojmem „*náležité péče*“ či „*náležitého dohledu*“,⁷ respektive jednání vedoucí k jejich porušení. Pojem náležitého dohledu podléhal soudnímu výkladu již v kontextu zákona č. 40/1968 Sb., tedy původního občanského zákoníku, který vnímal prevenční povinnost o něco přísněji než zákoník současný. I přesto již historická judikatura dovozovala, že dodržení standardu náležitého dohledu nevyžaduje dodržování dohledu „*stále, nepřetržitě a bezprostředně, neboť v takovém případě by byla zákonem předpokládána možnost zproštění odpovědnosti těchto osob prakticky vyloučena.*“⁸ Je současně zřejmé, že tento obecný standard prevenční povinnosti nemusí u výkonu odborné profese, navíc v prostředí zvýšeného rizika, obstát.

Oblast sociálních služeb lze z hlediska tématu právní odpovědnosti, a to zejména v důsledku zásahů do osobnostních, ale i majetkových práv klientů, vnímat jako citlivou, ostatně, za jeden z cílů transformace sociálních služeb bylo (dle znění tzv. „*Bílé knihy v sociálních službách*“) vytvořit systém, který bude „*respektovat důstojnost uživatelů, podporovat jejich nezávislost, zvyšovat jejich společenskou a ekonomickou participaci, ..., zajistí, aby zranitelné skupiny uživatelů byly chráněny před citovým, fyzickým, sexuálním zneužíváním a nedbalostí.*“ (Průša et al., 2022, s. 15). Bez náležitého povědomí odborného personálu nelze předpokládat, že takových cílů bude dosaženo.

ZoSS obsahuje obecný katalog povinností při poskytování sociálních služeb v § 88 a násl. ZoSS, takový výčet je však z hlediska praktických opatření pro limitaci odpovědnosti poskytovatele stále poměrně obecný. Z hlediska druhů odpovědnosti se v sociálních službách můžeme setkat s těmito základními variantami:

- s odpovědností obecnou občanskoprávní, v daném kontextu zejména za neoprávněný zásah do osobnostních práv, za újmu na zdraví, za způsobenou škodu, ale také se zvláštními druhy občanskoprávní odpovědnosti;
- s odpovědností správně-právní, například za neoprávněné poskytování sociálních služeb, tedy typicky bez příslušného oprávnění podle § 78 ZSS;
- s odpovědností pracovně-právní, tedy s odpovědnostním vztahem mezi provozovatelem zařízení sociálních služeb a zaměstnancem, který případnou újmu způsobil, ale také nároky z titulu újmy na zdraví, např. z důvodu dlouhodobého negativního stresujícího působení na zaměstnance na pracovišti;⁹
- s odpovědností trestně-právní, a to jak ze strany fyzické, tak právnické osoby.

Zájem veřejnosti akcentuje právě oblast obecné občanskoprávní odpovědnosti za způsobenou újmu, kterou lze kompenzovat v penězích, což je pochopitelné z hlediska motivace rodinných příslušníků a blízkých osob poškozených klientů k podniknutí příslušných právních kroků (Vítová et al., 2015, s. 222 a násl.). Je třeba říci, že z pohledu svých důsledků, je občanskoprávní odpovědnost za škodu velmi významnou, zejména proto, že plní jak prevenční, tak reparační a do jisté míry i retribuční funkci (například

⁷ Pojem „náležitého dohledu“ však podléhal výkladu judikatury spíše v případech dohledu nad osobami svěřenými do péče v oblasti rodinného práva, srov. např. rozsudek NS 25 Cdo 3298/2012 ze dne 25. 4. 2013.

⁸ Srov. např. rozsudek NS sp. zn. (Rc) 3 Cz 57/68 ze dne 17. 12. 1968.

⁹ Například dle rozsudku NS sp. zn. 21 Cdo 2738/2017 ze dne 15. 5. 2018.

v podobě pocitu zadostiučinění při přiznání peněžité náhrady klientovi či osob, které jménem klienta příslušný nárok uplatní). Ač ZoSS stanoví povinnost pojištění odpovědnosti poskytovatelů sociálních služeb, je pochopitelné, že každý provozovatel sociální zařízení musí mít logicky zájem na minimalizaci odpovědnostních nároků, a to i s ohledem na možná další jednání ve vztahu k pojišťovně (uplatnění zpětného nároku na proplacení části pojistného plnění ze strany pojišťovny či z hlediska úpravy dalších podmínek pojištění).

Tento příspěvek se bude nadále věnovat zejména předpokladům pro uplatnění občanskoprávní odpovědnosti v oblasti sociálních služeb vůči poskytovateli sociální služby.

4 VYBRANÉ ASPEKTY ODPOVĚDNOSTI ZA ÚJMU V OBLASTI POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Obecná občanskoprávní odpovědnost za způsobenou újmu koncipována jako odpovědnost za zavinění, tedy subjektivní. V tomto ohledu je tedy méně přísná než například odpovědnost zaměstnavatele za škody způsobené při výkonu práce, která je objektivní či odpovědnost z titulu provozní činnosti podle ust. § 2924 NOZ. Dopad má tato konstrukce zejména do oblasti prokazování porušení smluvní či zákonné povinnosti ze strany poskytovatele sociální služby. V případném sporu je tak třeba řešit tři hlavní otázky splnění podmínek vzniku újmy: porušení povinnosti stanovené zákonem či smlouvou v rovině zavinění, rozsah následku (často vyjádřený výší peněžité náhrady nemateriální újmy) a otázku příčinné souvislosti mezi zaviněným porušením povinnosti a následkem.

Dokazování v zahájeném soudním řízení se týká zejména otázky porušení zákonné či smluvní povinnosti. Takové porušení prokazuje žalobce, který tak nese důkazní břemeno a je povinen označit a předložit veškeré nezbytné důkazy k prokázání svých tvrzení. Žalobce zde při své iniciativě může narazit zejména na znění zákona, který v dotčené oblasti pracuje s relativně neurčitými formulacemi, například s již zmíněným pojmem „náležitého dohledu“, tedy, žalobce musí tvrdit a prokázat, že při poskytnutí sociální služby došlo k jednání škodu zakládající. Pro konkretizaci významu těchto pojmů nezbyvá, než hledat odpovědi v doktrinálním výkladu a závěrech recentní judikatury v konkrétním kontextu. Tak například, Nejvyšší soud ČR v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 552/2014 ze dne 17. 12. 2015 ve smyslu výkladu pojmu náležitého dohledu uvedl, že: „*Náležitý dohled nad pacientem umístěným v domově se zvláštním režimem podle zákona o sociálních službách neznamená vždy nepřetržitý a bezprostřední dohled na každém kroku, avšak v závislosti na konkrétních okolnostech musí být vytvořeny takové podmínky, aby si pacient nezpůsobil újmu na zdraví a životě. Nelze stanovit taxativní (úplný) výčet povinností, které musí být dodrženy, stejně tak nelze například stanovit, jaká má být frekvence kontrol. Provoz takového zařízení s sebou přináší zvýšené nároky, a to zejména na kvalifikaci personálu (§ 110 odst. 4 zákona o sociálních službách), který musí být schopen v konkrétním případě rozpoznat vyhodnotit, jakou péči daný pacient vyžaduje a jak intenzivní dohled nad ním má být.*“

Obecnější závěr soudu je z uvedeného složité dovodit, je však zřejmé, že míra opatrnosti vynakládané v rámci prevenční povinnosti při činnostech souvisejících s poskytováním sociálních služeb bude velmi pravděpodobně přesahovat obecnou míru vyžadovanou dle zásad obecné prevenční povinnosti ve smyslu § 2900 a násl. OZ (kterou musí poskytovatel plnit také), přičemž poskytovatel sociálních služeb musí svou snahu o naplnění podmínek prevenční povinnosti cílit jak do výběru vhodného personálu, tak do přijímání vhodných opatření technického a organizačního rázu. V citovaném rozhodnutí soud dokonce dovodil přímý odkaz na standard prevenční povinnosti podle ZoSS, když konstatoval, že: *„ponechání pacienta postiženého dezorientací, poruchami vnímání a ztrátou identity bez dozoru v místnosti s okny nezajištěnými proti plnému otevření představuje porušení prevenční povinností provozovatele domova se zvláštním režimem podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.“* Můžeme tedy hovořit rovněž o nástupu odpovědnosti nejen podle obecných občanskoprávních předpisů, ale také podle ZoSS. Otázkou zůstává, jakým způsobem takové závěry judikatury reflektovat do praxe. Při přijímání opatření k naplnění své prevenční povinnosti může totiž poskytovatel sociálních služeb brzy narazit jak na limit zachování základních lidských práv (zejména pak práva na zachování lidské důstojnosti), tak přímo na povinnosti vyplývající ZoSS, například z ust. § 89 odst. 1, který stanoví, že *„Při poskytování sociálních služeb nelze používat opatření omezující pohyb osob, jimž jsou sociální služby poskytovány, s výjimkou případů přímého ohrožení jejich zdraví a života nebo zdraví a života jiných fyzických osob, a to za dále stanovených podmínek pouze po dobu nezbytně nutnou, která postačuje k odstranění přímého ohrožení jejich zdraví a života a života jiných fyzických osob.“* Zákon v ust. § 89 odst. 2 vyjadřuje princip subsidiarity přijímaných opatření, tedy, že přísnějších opatření lze použít jen tehdy, pokud nepostačuje opatření méně přísné. Exces z uvedeného pravidla by mohl vést k zásahu do osobnostních práv klientů zařízení a konsekventně i k nárokům z titulu právní odpovědnosti. Poskytovatel by tak měl jasně rozlišovat individuální potřeby jednotlivých klientů, tomu uzpůsobovat rámec přijímaných opatření a vést o uvedených případech omezujících opatření záznamy v rozsahu požadovaném zákonem.¹⁰

Na jednu stranu je tedy zjevné, že zákon na poskytovatele klade nárok ve smyslu zachování zvýšené míry prevenční povinnosti, na straně druhé však tento trend naráží na limit zákonnými a ústavními předpisy garantovaných práv a svobod klientů. Soudy tak nepožadují a ani nemohou požadovat po poskytovateli excesivní dohled nad každým klientem, a to jak z důvodu možného zásahu do práva na soukromí, tak z pohledu faktické nerealizovatelnosti takového dohledu. V odůvodněných případech však musejí být přijata i taková opatření, která v maximální zákonem stanovené míře omezí potenciál vybraných klientů ke způsobení újmy sobě či třetím osobám.

Že není reflexe takových požadavků do praxe snadným úkolem, je více než zjevné. Pomoci si však můžeme přiměřeným způsobem judikaturou z oblasti poskytování zdravotnických služeb, ovšem je vždy nutné rozlišovat odlišnosti právní úpravy poskytování sociálních služeb a právní úpravy poskytování zdravotní péče, jak ostatně uvedl Nejvyšší soud např. v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 4536/2018, ve kterém dokonce soud naznačil vyšší potřebu omezujících¹¹ opatření provozovatele sociálních služeb oproti poskytovateli zdravotnické péče s ohledem na charakter činnosti obou zařízení.

¹⁰ Viz ust. § 89 odst. 6 ZoSS.

¹¹ Srov. také Arnoldová, 2016, s. 77 a dále.

Z výše uvedených rozhodnutí a nepřímo také ze zákona, tak vnímáme klíčový význam pojmu „náležitý dohled“ jako vodítka ke zjištění nutné míry dodržení prevenční povinnosti poskytovatele sociální služby. Zajímavým aspektem, který by měl při vytváření interních pravidel a postupů poskytovatele sociálních služeb brán v potaz, je také aspekt pracovněprávní, konkrétně pak otázka oprávněnosti nároků zaměstnavatele na jednotlivé zaměstnance při výkonu práce na pracovišti. Excesivní nároky kladené na zaměstnance, jak z pohledu charakteru činnosti, tak z pohledu kapacitního¹² (tedy dostatečné četnosti personálu) potom mohou vést nejen k fakticky nepříjemné situaci na pracovišti, ale rovnou k porušení povinnosti zaměstnavatele nepřipustit, aby zaměstnanec vykonával práci s nepřiměřenou náročností.¹³

5 PROCESNÍ ASPEKTY UPLATNĚNÍ NÁROKU NA NÁHRADU ŠKODY

Specifickým rysem uplatnění odpovědnosti v sociálních službách je rovněž to, že aktivně legitimovaná osoba pro uplatnění nároku, tedy klient, je rovněž osobou, u které nejsou zachovány rozpoznávací a ovládací schopnosti. Za klienta tedy musí nárok fakticky uplatnit třetí osoby, například příbuzný, anebo opatrovník, kterým může být zcela cizí osoba (vč. orgánu samosprávy). Otázka vyřešení aktivní žalobní legitimace je pro uplatnění nároku klíčová a případná chyba může vést k zamítnutí žaloby bez ohledu na materiální správnost nároku jako takového.

Z hlediska pasivní legitimace přichází v úvahu jak odpovědnost poskytovatele sociálních služeb – nejčastěji právnické osoby – tak osoby, která nad škůdcem (například jiným klientem poskytovatele sociálních služeb) zanedbala náležitý dohled.

6 LIBERACE POSKYTOVATELE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB Z ODPOVĚDNOSTI ZA ÚJMU

I v případě dovození občanskoprávní odpovědnosti (tedy za předpokladu existence škody za současného porušení zákonné či smluvní odpovědnosti a příčinné souvislosti takto vzniklé škody s uvedeným protiprávním jednáním) není odpovědnost škůdce za způsobenou újmu absolutní, tedy, zákon z ní nabízí některé možnosti liberace. Ačkoliv soukromoprávní úprava nezná tak přesně vymezený katalog okolností vylučujících protiprávnost, jako je tomu například u přestupkového či trestního práva,¹⁴ lze důvody liberace v širším slova smyslu dovodit, a to zejména v podobě případů nutné obrany a krajní nouze, které jsou výslovně uvedeny v ust. § 2905 a 2906 OZ. Za jistých okolností může nastat také případ svolení poškozeného. Je však na osobě škůdce, aby prokázal existenci takových liberačních důvodů. Za zmínku v tomto ohledu stojí také ust. § 2904 OZ, tedy odpovědnost za náhodu, podle kterého újmu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz či poškodí zařízení, které má nahodilý újmě zabránit. Uvedený případ může nastat zejména v případě porušení náležité péče ze strany personálu poskytovatele sociální služby, např. v důsledku lhostejnosti či opomenutí.

¹² Urban, 2024.

¹³ Viz ust. § 103 ZP.

¹⁴ Srov. např. § 28 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Je třeba připomenout, že vznik občanskoprávní odpovědnosti nevylučuje současný důsledek v jiném odpovědnostním vztahu, např. v trestněprávní či správně-právní rovině, naopak, je spíše běžnou skutečností, že hmotný trestněprávní vztah zakládá rovněž reparační nárok poškozeného, o kterém je rozhodováno buď přímo v řízení trestním,¹⁵ anebo je odkázáno do řízení občanskoprávního. Nezřídka tak může trestněprávní řízení (alespoň ve fázi přípravného řízení) k zajištění důkazního materiálu pro pozdější uplatnění náhrady vzniklé újmy.

7 VÝZKUMNÁ ČÁST

7.1 Poznámky k použité metodologii

Pro sběr dat k výzkumu byl využit dotazník jako hojně využívaná a dotazovanými kladně vnímaná metoda sběru dat, podobně jako rozhovor. Konkrétní podobou byl strukturovaný dotazník, mající podobu formuláře, který se skládal ze 14 povinných uzavřených otázek a z nepovinných otevřených otázek, které se vyplňovateli zobrazovaly v závislosti na jejich odpovědích.

Dotazník byl adresován zařízením zabývajícím se poskytováním sociálních služeb různých forem. Konkrétní zařízení byla vyhledána pomocí registrů poskytovatelů sociálních služeb dostupném na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí. Dotazník byl rozeslán především do zařízení nacházející se v Moravskoslezském kraji, konkrétně se jednalo o Opavsko (45), Ostravsko (64), Bruntálsko (24), Novojičínsko (22), Karvinsko (29); z důvodu navýšení počtu výzkumného vzorku byl zaslán také do zařízení situovaných v Praze (23). Dotazníkem bylo osloveno celkem tedy 207 sociálních zařízení.

Ne ve všech případech se podařilo vybraného poskytovatele sociálních zařízení kontaktovat. Odchylna mohla být způsobená zastaralými nebo nepřesnými emailovými adresami dohledatelnými z veřejných zdrojů či vícero emailovými adresami, které nebyly využívány poskytovateli příslušného zařízení. Celkově dotazník v úplném rozsahu vyplnilo a odevzdalo 25 respondentů z 207 oslovených subjektů, tedy cca 12 % z oslovených subjektů. Návratnost dotazníku pak činila 35 %.

Údaje zjištěné v rámci výzkumu tak jsou spíše indikativní, a nikoliv zcela reprezentativní. Již v aktuálním rozsahu však mohou podávat orientační představu o problémových aspektech zkoumané problematiky (viz níže).

7.2 Výsledky výzkumné části

V rámci výzkumného šetření byly respondentům položeny tyto otázky, na které respondenti podali následující odpovědi:

1) Setkali jste se v praxi poskytování soc. služeb s řešením odpovědnosti poskytovatele za újmu/škodu či jakýmkoliv obdobným nárokem uplatňovaným ze strany klientů či osob jim blízkým?

Z 25 odevzdaných odpovědí pouze 2 respondenti uvedli, že se s touto skutečností setkali.

¹⁵ Srov. např. § 43 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu a související ustanovení o uplatnění nároku na náhradu škody.

2) Specifikujte, jakým způsobem jste se setkali s řešením právě této odpovědnosti.

V jednom případě se jednalo o stížnost na kvalitu péče ze strany rodinných příslušníků, ve druhém případě šlo o rozbitou televizi, která spadla na zem, přičemž klientka byla imobilní, takže si ji nemohla sama shodit.

3) Namítali někdy vůči Vaší organizaci Vaši klienti či jejich osoby blízké porušení zákonných povinností?

Z 25 odevzdaných odpovědí pouze ve 3 případech se jednalo o tyto případy.

4) O jaké porušení zákonných povinností se jednalo?

Jednalo se vesměs o „náročnost“ opatrovnice klientky, která požadovala po zařízení naprosto individuální přístup ke klientce, včetně výběru stravy, což nebylo zařízení schopno realizovat. Dále šlo o zasahování do poskytování zdravotní péče z titulu opatrovníka, a to takovým způsobem, kdy zařízení muselo žádat o vyjádření soud. Přitom bylo zjištěno, že není upravena žádná ochrana práv poskytovatele služeb, stále se řeší pouze ochrana a práva klientů. Následně byla složité vypovězena smlouva o poskytování služeb, kterou ale opatrovnice neakceptovala. Byť nebyla s poskytovanou péčí spokojena, nehledala jiné zařízení, ani se nechtěla o matku postarat v domácím prostředí. Po ukončení výpovědní doby si matku nepřevzala, ta tudíž v zařízení cca týden pobývala bez uzavřené smlouvy. Za každý den byla opatrovnici tedy účtována částka za ubytování, péči a stravu, ta si po týdnu matku odvezla. Je to velmi smutný případ, kterému předcházely cca 3 roky problémů, během nichž nepomohla ani pomoc mediátora, který se snažil zprostředkovat jednání s opatrovnicí.

5) Setkali jste se se situací, kdy je výklad právních předpisů a Vašich povinností jako provozovatele soc. služeb v otázce právní odpovědnosti nejasný?

Z 25 odevzdaných odpovědí uvedlo 8 respondentů, že výklad právních předpisů je nejasný, 16 uvedlo odpověď negativní, tzn. že nepovažují výklad právních předpisů za neplatný, jeden respondent uvedl, že se s nejasností výkladu právních předpisů setkává často.

6) Popište tuto situaci.

Jako příklady takové nejasnosti uvedli:

- a) nejasnosti ohledně rozsahu povinností a odpovědnosti za klienta během pobytu klienta v soc. zařízení;
- b) rozsah práv a povinností při vedení individuálních plánů podle zákona o sociálních službách;
- c) otázky související se svéprávností klienta a souvisejícím tlakem osob blízkých na převzetí odpovědnosti za jednání klienta.

7) Došlo někdy ke vznesení nároku vůči Vaší organizaci za újmu/škodu či porušení práv klienta předsoudní formou (jednání, předžalobní výzva)?

Všech 25 odpovědí bylo negativních.

8) Došlo někdy ke vznesení nároku vůči Vaší organizaci za újmu/škodu či porušení práv klienta soudní formou?

Jeden z 25 respondentů, kteří na dotazník odpověděli, odpověděl kladně.

9) Pokud došlo k případu dle bodu 8, došlo k vydání rozsudku ve věci anebo strany dospěly k mimosoudnímu řešení věci?

Jeden respondent, který odpověděl kladně na otázku č. 8 uvedl, že spor byl ukončen rozhodnutím soudu.

10) Jakým způsobem?

Bez odpovědi.

11) Došlo ze strany Vašich zaměstnanců k porušení právních předpisů, které by vedly k právní odpovědnosti Vaší organizace?

Z celkových 25 odpovědí uvedlo 21 respondentů, že k takovému případu nedošlo, ve 4 případech byla odpověď kladná.

12) Čelili jste někdy ze strany Vašich zaměstnanců nárokům z titulu porušení pracovněprávního vztahu či ze situací související s právní odpovědností?

Z 25 respondentů uvedl pouze jediný, že čelil ze strany zaměstnanců nároku z titulu porušení pracovněprávního vztahu či z titulu způsobené právní odpovědnosti.

13) Jaké konkrétní věci se daný nárok týkal?

Bez odpovědi.

14) Vymáhali jste někdy po vašich zaměstnancích škodu způsobenou jejich porušením právních předpisů z výkonu práce?

Ve 4 případech z 25 celkových odpovědí byla odpověď pozitivní, což koresponduje s odpověďmi na otázku č. 11.

15) O jakou škodu se jednalo?

Na dotaz odpověděli jen dva respondenti, a to tak, že:

- a) v jednom případě se jednalo o škodu na služebním automobilu či jiném používaném zařízení;
- b) v jednom případě se jednalo o poškození rehabilitačního stroje zaměstnancem.

16) Považujete současný stav právních předpisů s dopadem do odpovědnostních vztahů a práv jednotlivců za přehledný a jasný?

Z 25 respondentů uvedlo 13, že nikoliv, 12 uvedlo, že ano. Při srovnání s odpověďmi na otázku č. 5 je zřejmé, že oblast individuálních práv a povinností považují provozovatelé za méně přehledný než rozsah svých vlastních práv a povinností poskytovatele sociálních služeb.

17) Jaké zlepšení či vyjasnění právních předpisů odpovědnostních vztahů a práv jednotlivců byste navrhovali?

Na dotaz odpověděli tři respondenti, a to následovně:

- a) Jeden respondent uvedl, že chybí na dané téma kurzy, při kterých by mohl vedoucí zaměstnanec načerpat potřebné informace, internet v této fázi je nedostačující. Pokud se jedná o nejasnou nebo závažnou situaci, musí vždy v uvedené věci kontaktovat právního poradce (advokáta) na základě individuálně uzavřené smlouvy;
- b) Jeden respondent uvedl, že v dané oblasti chybí jednotná metodika napříč různými kraji;
- c) Jeden respondent uvedl, že bez porady s právníkem či bez kontroly návrhů dokumentů z jeho strany není schopen vůbec rozhodovat.

18) S jakým nárokem/dotazem se nejčastěji setkáváte v oblasti odpovědnostních a právních vztahů ze strany Vašich klientů a zaměstnanců?

Z 25 respondentů uvedlo pro definované oblasti:

- a) oblast ochrany osobních údajů (GDPR): 10 kladných odpovědí
- b) oblast zásahu do osobní integrity (občanskoprávní nárok): 0 kladných odpovědí
- c) oblast kvality poskytovaných služeb – možné odpovědnosti z porušení povinností provozovatele soc. zařízení: 4 kladné odpovědi
- d) pracovněprávní oblast: 8 kladných odpovědí
- e) trestněprávní dopady: žádná kladná odpověď
- f) tři respondenti uvedli, že s žádným dotazem či nárokem se nesetkal

Lze tedy shrnout, že nejčastěji se poskytovatelé sociálních služeb setkávali s dotazy a nároky v oblasti GDPR a pracovněprávních vztahů.

19) S jakým?

Bez odpovědi.

20) Jsou Vaši zaměstnanci pravidelně školeni v oblasti právní odpovědnosti za újmu/škodu?

Z 25 respondentů podalo kladnou odpověď pouze 2 respondenti; 5 respondentů uvedlo, že zaměstnanci školeními procházejí, ale v jiné oblasti, 18 respondentů uvedlo, že zaměstnanci pravidelně školení nejsou.

21) Ve které oblasti?

Pouze jeden respondent uvedl, že školení probíhá v povinném rozsahu zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

22) Přidali/odebrali/upravili byste nějaký bod v právním předpise v problematice týkající se možné právní odpovědnosti?

Pouze dvě odpovědi jsou pozitivní, 23 respondentů uvedlo, že by změnu zákona nenavrhovali.

23) O jakou změnu by se konkrétně jednalo?

Bez odpovědi.

24) Která forma odpovědnosti či zákonná povinnost je pro Vás nejkomplikovanější na pochopení a dodržení?

Na dotaz odpověděl pouze jeden respondent, který uvedl následující oblasti: uzavírání Smluv o poskytování služeb, dodržování práv uživatelů, opatření omezující pohyb.

8 SHRNUÍ A ZÁVĚR

S ohledem na stárnutí populace, trend rozpadu tradiční rodiny a související přenos starosti o členy rodiny na poskytovatele sociální péče a s tím související obecně vyšší míru využívání sociálních služeb, lze očekávat také vyšší incidenci chybovosti při jejich poskytování a s tím související incidenci případů, kdy dojde k újmě na straně klienta a v důsledku také k uplatnění nárok na náhradu takové újmy. Smyslem tohoto příspěvku bylo nastínit legislativní stav a trendy judikatury v uvedené oblasti a učinit závěry vedoucí k možným opatřením, která mohou být z pohledu poskytovatele sociálních služeb přijímány. Z teoreticko-právního pohledu tak lze konstatovat následující:

- poskytování sociálních služeb vyžaduje ze strany poskytovatele dodržování vyššího standardu při plnění prevenční povinnosti, než je úroveň obecné míry stanovené občanským zákoníkem;
- při přijímání organizačních opatření k plnění této vyšší míry prevenční povinnosti je i přesto nezbytné postupovat proporcionálně ve vztahu k základním právům klientů;
- lze předpokládat, že incidence sporů z titulu náhrady škod při poskytování sociálních služeb bude růst, a to v souladu s obecným trendem uplatňování náhrad škod ve zdravotnictví a příbuzných oblastech;
- na poskytovatele sociálních služeb tak bude vytvářen tlak ve smyslu přijímání účinných, ale zároveň proporcionálních opatření k zajištění bezpečného poskytování služby, zejména tedy v podobě přijímání interních směrnic, dodržování transparentních postupů poskytování péče, proškolení zaměstnanců a celkové individualizace přijímaných opatření podle typové odlišnosti jednotlivých klientů;
- přijímaná opatření by měla zohledňovat také možné uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou při provozní činnosti, tedy škodu objektivního charakteru – poskytovatel by se tak měl prostřednictvím takových opatření „připravovat“ na prokázání toho, že vynaložil veškerou rozumně předpokládatelnou péči pro odvrácení škody.

Otázkou je, zda je však současný systém a personál jednotlivých poskytovatelů sociálních služeb připraven na implementaci takových řešení a zda je vůbec, s přihlédnutím k aktuální realitě uplatňování právní povinnosti, taková potřeba nezbytná.

Provedený výzkum zabývající se odpovědností poskytovatelů sociálních služeb přinesl v tomto ohledu zajímavé zjištění, a to především skutečnost, že 92 % respondentů se nesetkalo ve své praxi poskytování sociálních služeb s případem, kdy by museli řešit odpovědnost za újmu; škodu či obdobným nárokem uplatňovaným klientem nebo jeho blízkých. Zjištěné je však třeba vnímat s jistou rezervou, s vědomím poměrně nízkého počtu respondentů, kteří dotazy odpověděli. Respondenti, kteří se s danou skutečností setkali uvedli, že se jednalo o případy:

- stížnosti na kvalitu péče ze strany rodinných příslušníků;
- případy poškození majetku provozovatele sociálního zařízení ze strany klienta – rozbitá televize, která spadla na zem.

V zásadě jsou tedy zjištěné případy porušení vcelku banálního charakteru.

Výzkum se rovněž zaměřoval na zjištění úrovně právního povědomí poskytovatelů jako nezbytného předpokladu k zajištění opatření k předcházení újmy na straně klientů. Zde respondenti uvedli, že 64 % z nich se nesetkalo se situací, kdy by jim výklad právních předpisů a jejich povinností jako provozovatele sociálních služeb v otázce právní odpovědnosti nejasný. Uvedené však lze interpretovat i tak, že přibližně 1/3 oslovených osob nepovažuje výklad právních předpisů za jasný, což je nepochybně nevyhovující z pohledu požadavků na právní jistotu. Jako problematické oblasti byly identifikovány zejména tyto:

- Vedení individuálních plánů podle zákona o sociálních službách.
- Oblast „svěprávnosti“ klienta a tlaku osob blízkých v převzetí odpovědnosti za jednání klienta.
- Míra odpovědnosti za klienta v případě jeho újmy během doby pobytu.

Žádný z respondentů se nesetkal se vznesením nároku vůči jejich organizaci za újmu/škodu či porušení práv klienta předsoudní formou a pouze jeden respondent se setkal s formou soudního uplatnění nároku.

Čtyři respondenti uvedli, že ze strany jejich zaměstnanců došlo k porušení právních předpisů, které vedly či by mohly vést k právní odpovědnosti jejich organizace a také čtyři respondenti uvedli, že někdy vymáhali po svých zaměstnancích škodu způsobenou jejich porušením právních předpisů z výkonu práce. Zajímavosti ovšem je, že se nejedná o stejné respondenty, ale o 8 různých subjektů, kteří takto odpověděli.

Nadpoloviční většina respondentů, konkrétně 52 % nepovažuje současný stav právních předpisů s dopadem do odpovědnostních vztahů a práv jednotlivců za přehledný a jasný. V případech nejasné či závažné situace se musí sociální zařízení obracet na právní pomoc.

Uvítali by například úpravu či zlepšení těchto oblastí:

- Realizace kurzů na toto téma, kde by mohl nadřízený načerpat potřebné informace.
- Více metodiky, stejně pro všechny kraje.

I přesto, že 52 % respondentů nepovažuje tento současný stav právních předpisů za jasný, tak 92 % by nepřidalo/neodebralo/neupravilo nějaký bod v právním předpise v problematice týkající se možné právní odpovědnosti.

Zarážející je také fakt, že 44 % respondentů uvedlo, že jejich zaměstnanci nejsou pravidelně školeni v oblasti právní odpovědnosti za újmu/škodu anebo 20 %, že jsou, ale v jiné oblasti. V tom lze nepochybně spatřovat značné rezervy.

Z výzkumu tak můžeme vydedukovat, že téma odpovědnosti poskytovatele není úplně běžně diskutovaným tématem v sociálních zařízeních. Současná právní úprava je nedostačující a pochopení této problematiky se nedostává poskytovatelům; provozovatelům a tím pádem už vůbec ne zaměstnancům či klientům.

Je nutné ale podotknout, že řešení oblasti právní odpovědnosti není úplně na denním pořádku poskytovatelů sociální péče, jednoduše proto, že se nejedná o hlavní náplň jejich činnosti. Většina z nich se za dobu svého působení ani nesetkala se situací, kdyby porušení právních skutečností, vedlo ke vznesení nároku, ze strany klientů či jejich blízkých nebo zaměstnanců, k právní odpovědnosti sociálního zařízení. I tak lze však z provedeného výzkumu identifikovat oblasti, kterým by měla být věnována zvýšená míra pozornosti.

Zjištěné výsledky mohou posloužit jako východisko pro další vědeckou práci, ideálně již na podkladu řešení konkrétních problematických situací, se kterými se provozovatelé ve své praxi setkávají. Plyne z nich závěr, že navzdory poměrně omezené incidenci případů uplatnění právní odpovědnosti vzniklé při poskytování sociálních služeb vůči poskytovateli, nejsou na straně poskytovatelů dostatečně zajištěny předpoklady k jejímu předcházení. Rezervy lze nalézt zejména v oblasti nedostatečného proškolení personálu i z absence jasného výkladu právních norem směřujícího k omezení případů, ve kterých k újmě může dojít. V tomto směru se nabízí řešení zejména formou zajištění školení odborného personálu i zpracování praktických doporučení pro poskytovatele k omezení případů možné odpovědnosti. Oboje je způsobilé přispět k naplnění vyšší úrovně poskytovaných služeb.

SUMMARY

The article specifies the starting points for finding the limit of legal responsibility in the provision of social services. The provider's interference with the client's individual rights must be based on the proportionality of such interference. The article further examines the most common situations in which, from the point of view of the social services provider, occurs a conflict with the individual rights of the clients.

Poděkování

Tento článek byl zpracován v rámci realizace projektu „Právní odpovědnost při poskytování sociálních služeb“, s registračním číslem SGS/16/2023. Realizace výzkumné činnosti v rámci SGS: Aneta Zubařová a Tadeáš Kunčický.

Literatura

ARNOLDOVÁ, A. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Sv. 2. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5148-1.

DVOŘÁK, J. et al. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Sv. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

ELISCHER, D. et al. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy: podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-382-7.

HAUKVITZOVÁ, K. Ochránce a národní preventivní mechanismus. In: HOTOVÁ, V. et al. *Sociální služby I: užitečné informace pro manažery*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2016, s. 94–95. ISBN 978-80-906320-4-2.

MERTL, J. et al. *Sociální politika*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-675-4.

PRŮŠA, L. et al. *Sociální služby v nové době* [online]. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2022. ISBN 978-80-7510-543-1. Dostupné z: <https://www.slu.cz/file/cul/f1b035b4-f868-4019-bf98-cbb1a9f85a0d>.

Rozsudek NS ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2738/2017.

Rozsudek NS ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 25 Cdo 552/2014.

Rozsudek NS ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 25 Cdo 4536/2018.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2020 Sb. m. s.

ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník: komentář*. Sv. 6. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-630-3.

URBAN, D. Aktuální témata sociální práce ve zdravotnictví. In: HRICOVÁ, A., URBAN, D. a ONDRÁŠEK, S. (eds.). *Sociální práce: současné trendy*. Praha: Grada, 2024, s. 159–165. ISBN 978-80-271-5131-8.

VÍTOVÁ, B. et al. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971: metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví*. Olomouc: ANAG, 2015. ISBN 978-80-7263-940-3.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Kontakt

JUDr. Michal Vítek, Ph.D.

Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

Ústav veřejné správy a sociální politiky

Bezručovo náměstí 885/14, 746 01 Opava, Česká republika

michal.vitek@fvp.slu.cz

	Z AKADEMICKÉHO ŽIVOTA	
--	------------------------------	--

Z akademického života

Mgr. Petr Fabián, PhD. se v uplynulém období zúčastnil tří odborných konferencí.

V červnu se v Jihlavě zúčastnil konference Humanitas 2024, kterou uspořádala katedra sociální práce Vysoké školy polytechnické v Jihlavě. Tato konference je dlouhodobě prostorem pro setkávání akademiků a odborníků z praxe. Letošní ročník byl věnován sociální práci v kontextu společenských, a především samotnému vnímání sociální práce jako oboru. Další významnou částí konference byla část věnovaná duševnímu zdraví, v této oblasti byly představeny příspěvky spojené s deinstitucionalizací psychiatrické péče, ale rovněž byla představena problematika péče o duševní zdraví pracovníků pomáhajících profesích. Petr Fabián představil příspěvek, který se zabývá zdůrazňování sociálních služeb na úkor podstaty sociální práce, příspěvek Jak jsme dehonestovali sociální práci byl publikován v č. 2/2024 časopise LOGOS POLYTECHNIKOS.

Ve dnech 12.–13. září se zúčastnil konference na téma Moderní technologie v sociálních službách a zdravotnictví, kterou pořádal Domov pro seniory Sluníčko. Na konferenci představili hosté ze Švýcarska model péče o seniory se začleněním do komunity. Další významnou částí bylo využití moderních technologií v ošetrovatelském procesu, využití umělé inteligence, virtuální reality a dalších nástrojů v reminiscenční či aktivizační činnosti v pobytových službách. Petr Fabián ve svém příspěvku představil problematiku nových dilemat, spojených s využitím moderních technologií v péči o seniory.

V říjnu se zúčastnil XIII. ročníku odborné konference Křižovatky, kterou uspořádaly společně Diagnostické centrum v Bratislavě – Záhorském Bystrici a Filozofická fakulta Univerzity v Pardubicích. Tento ročník byl měl podtitul Labyrint – cesta ke změně. V rámci konference vystoupili odborníci z praxe i akademičtí pracovníci. Z pohledu praktických zkušeností bylo inspirující vystoupení ředitele polského reedukačního centra v Pszczynie a kolegů ze Slezské univerzity v Katovicích, kteří představili propojení resocializace a sociální práce v Polsku.

Mezi další inspirující vystoupení prof. Karla Rýdla, který připomněl význam Jana Ámose Komenského a jeho pohled na životní příběh jedince. Otevřel tak další diskuzi nad holistickým přístupem jak v resocializaci, tak i v sociální práci a dalších spřízněných oborech. Příspěvek Petra Fabiána na téma „Kdo tady mluví, a kdo vlastně naslouchá? aneb Záhady výchovné komunikace“ se v současné době připravuje k recenznímu řízení.

Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. vystoupil v uplynulých týdnech celkem na třech konferenčních akcích.

4. září 2024 na konferenci Hospodářská politika, kterou pořádala VŠ PRIGO v Ostravici, vystoupil s příspěvkem „**Krize sociálního státu: ČR – 2020+**“. Ve svém vystoupení uvedl, že sociální systém se v naší zemi v současné době nachází ve velmi složité situaci. Na jedné straně některé makroekonomické charakteristiky signalizují, že se objektivně

daří řešit všechny potřebné sociální situace, na straně druhé nás sdělovací prostředky pravidelně informují o tom, že roste počet domácností, které nemohou zaplatit dětem ve školách teplý oběd, že roste počet osob, které se obracejí na potravinové banky s žádostí o pomoc. Vláda v uplynulém období přistoupila ke změně podmínek valorizace důchodů, inflace i nadále snižuje reálnou hodnotu příjmů obyvatel, řada sociálních dávek neplní svoje základní poslání. Zdůraznil, že by bylo žádoucí znovu komplexně ve vzájemných souvislostech analyzovat jednotlivé sociální situace, které jsou v sociálním (ale i v daňovém) systému řešeny, posoudit, zda stávající formy jejich řešení odpovídají současným sociálně ekonomickým podmínkám a na tomto základě následně navrhnout event. jejich nová řešení. Příspěvek byl zařazen do sborníku z konference, který bude k dispozici na webových stránkách konference <https://www.narodacek.cz/>, sborníky z minulých let byly zařazeny do databázi Web of Science a SCOPUS.

6. září vystoupil na konferenci „Současnost a perspektiva sociální péče 2024“, kterou pořádal Městský úřad Litomyšl s obdobným příspěvkem, ve kterém se ale soustředil na hledání příčin krize sociálního státu a na důsledky, která tato krize přináší. Uvedl, že prvopočátky této krize lze spatřovat již na počátku tohoto tisíciletí, kdy stát převedl na samosprávné orgány obcí, měst a krajů řadu kompetencí, které do té doby vykonával bez toho, aby tyto samosprávné orgány zavázal k plnění těchto kompetencí, z nichž některé vyplývají i z našich mezinárodních závazků. Obce tak dnes podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění, v samostatné působnosti ve svém územním obvodu pečují v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů především v oblasti bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, ..., výchovy a vzdělávání, kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. V důsledku této skutečnosti je dnes dostupnost služeb sociální péče nejnižší ze všech zemí západní a střední Evropy (s výjimkou Polska), služby sociální prevence se nerozvíjejí, v ČR je největší podíl bezdomovců, kteří žijí na ulici ze všech rozvinutých zemí.

13. září vystoupil na konferenci „Život za zdí“, kterou pořádal Městský úřad v Uherském Brodě s příspěvkem **„Absence hmotného zabezpečení pečujících osob – hlavní příčina stagnace terénních sociálních služeb“**. Ve svém příspěvku mj. zdůraznil, že sociální služby se v současné době nacházejí na historické křižovatce, kdy je potřeba rozhodnout o tom, zda se jejich další vývoj bude ubírat cestou dalšího zvyšování závislosti poskytovatelů sociálních služeb na přiznání dotací ze státního rozpočtu, nebo za bude snaha vytvořit určité „quasi“ tržní prostředí, kdy bude každému potřebnému občanovi garantováno poskytování sociálních služeb v závislosti na jeho celkových příjmových a sociálních podmínkách. Uvedl, že nedílnou součástí těchto změn musí být koncipování hmotného zabezpečení pečujících osob obdobně jako je tomu v oblasti pěstounské péče prostřednictvím dávky odměna pěstouna, která má jako jediná sociální dávka charakter odměny za práci a platí se z ní daně a sociální a zdravotní pojištění, což následně mj. vede k tomu, že doba pěstounské péče je pro účely důchodového pojištění chápána jako doba ekonomické aktivity a nikoli jako náhradní doba bez jakéhokoli příjmu.

Mgr. Lukáš Vomlela, Ph.D. se zúčastnil dvou konferencí.

24. května vystoupil na **Mezinárodní konferenci EURINT 2024**, kde v rámci panelu Situace ukrajinských uprchlíků ve střední Evropě a na Balkáně diskutoval o poznatcích v této oblasti v České republice, tyto poznatky byly následně porovnávány se situací ukrajinských uprchlíků v Maďarsku, Polsku, Rumunsku, na Slovensku, v Černé Hoře a v Severní Makedonii. Z diskusí vyplynulo, že všechny tyto země projevily velkou otevřenost při přijímání velkého počtu ukrajinských uprchlíků. Ve všech zemích z tohoto regionu tvořili ukrajínští občané významnou komunitu, která rostla v uplynulých letech, většina z nich zůstávala v těchto zemích za účelem práce, výjimkou bylo pouze Rumunsko, kde většina ukrajinských občanů zůstávala z rodinných důvodů. Navíc v těchto zemích byli Ukrajinci uznáni jako národní menšina, což znamenalo, že měli určitou ochranu své kultury (vč. jazyka) a disponovali určitými platformami pro své zastoupení vůči státním orgánům. To znamená, že před rokem 2022 existovaly v analyzovaných zemích poměrně dobře zakořeněné ukrajinské sítě tvořené lidmi, kteří byli ekonomicky aktivní, relativně dobře vzdělaní (a také znající jazyk hostitelské společnosti) a politicky uznáni jako legitimní menšina.

Souhrnná zpráva je k dispozici na https://borderandregionalstudies.wnopiks.uni.opole.pl/wp-content/uploads/Report_V_BaRSN.pdf.

Ve dnech 3.–4. října se zúčastnil mezinárodní konference CEPSA 2024 **„Twenty Years of EU Membership: Lessons Learned, Challenges and Opportunities“**. Ve svém příspěvku, který se věnoval problematice české imigrační a integrační politiky před válkou na Ukrajině a po ní, zdůraznil, že reakce českých orgánů na příliv uprchlíků z Ukrajiny byla výjimečná a že integrace uprchlíků z Ukrajiny byla možná pouze díky flexibilní reakci různých institucionálních aktérů na začátku války. Příspěvek je k dispozici na https://ejes.uaic.ro/EJES2024_vol15_special_issue.htm.

Ladislav Průša

	NAŠE RECENZE	
--	---------------------	--

BOOK REVIEW MODERN CONTROL IN PUBLIC ADMINISTRATION [MODERNÍ KONTROLA VEŘEJNÉ SPRÁVY]

Author: Václav Kupec

Prague: Wolters Kluwer, 2023, 152 pages, ISBN 978-80-7676-713-3

Václav Kupec, the author of the scientific monograph under review, has been concerned with research in control and audit, both as a professional and as an academic, for considerable time now. In his articles and practical processes, he builds on the scientific work done by Prof. Jiří Dvořáček (Dvořáček, Interní audit a kontrola [Internal Audit and Control], C. H. Beck, 2023; Dvořáček, Audit podniku a jeho operací [Audit of a Company and its Operations], C. H. Beck, 2005; Dvořáček – Kafka, Interní audit v praxi [Internal Audit in Practice], Computer Press, 2005), whose methods Kupec develops, updates and uses in practical applications. The reviewed book reflects the author's professional experience with audit of operations in public administration, internal audits of multinational business, and controls by supreme audit institutions. He is currently working in the academic sector – at the Prague University of Economics and Business, the Anglo-American University in Prague, and the University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava. At the same time, he works as a consultant for business.

The main theme of the present monograph is the transformation of control mechanisms in public administration processes and the construction of diagnostic models of control. The author claims that public administration is composed of numerous processes that include risks that can be reduced by control mechanisms. However, by spontaneous development, public processes become more complex, and the implied risks cannot be easily controlled. These premises outline the topic of the reviewed book, whose

aim is to contribute to the support and constitution of our society and the development of the control and audit professions. The development of the two interrelated professions (both focus on process help to the management) has been significantly affected by digitization, which has been transforming static verification to dynamic verification. Thus, it is absolutely necessary to monitor this transformation and subsequently innovate the control and audit mechanisms, as also stated by the author.

Kupec explores the topic in a rigorously systematic way, using the individual scientific steps from the determination of the significance of the topic, the formulation of the problem, setting the main objective and the partial objectives and the construction of the hypothesis. Based on a primary analysis he understands the significance of the topic that lies in the increasing complexity of the public administration processes and the emergence of new potential risks, which requires an adequate response. Therefore, he defines the problem with a question on how to build an innovative model of control mechanisms that reduces the risks in public administration processes. He proceeds to identify the main objective of the work, which is the building of an innovative model of control mechanisms for risks in public administration processes. At the same time, he constructs a working hypothesis focusing on the level of assessment of the level of risk of processes and the assessment of financial health of public administration.

The monograph begins, as is typical, with a literary search and a content analysis of the relevant terms. Using the PRISMA 2020 methodology in the Web of Science Core Collection, Scopus and ProQuest databases, the areas of "Public Administration", "Process", "Risk" and "Control" are explored, which constitute the main backbone of the search. Relevant texts are selected from scientific branches concerned with "Business", "Economics", "Law", "Management", "Political Science" and "Public Administration". Selected texts were published between 2012 and 2021, and they comply with the quotation criteria and criteria of the latest publication of documents. It must be stressed that the book uses over 300 sources. The author has thus verified the need for studying the topic and is presenting a complete set of theory put together using an individual perspective that reflects the state of public administration in the 21st century.

The literary search does not simply adopt "fancy" opinions; Kupec meticulously defines the terms in the field of public administration and control mechanisms; excerpts the role processes and risks in public administration as a subarea of public administration; synthesises links between the different terms in the context of modern public administration; expands the theoretical knowledge in the field of public administration and control mechanisms, including a discussion and critical assessment. He understands public administration as an inherent part of society constituted as a basal system for servicing the needs of the citizens on which high demands are placed. Based on the literary search he proves the existence of a link between public administration, the relevant processes, their risks and control mechanisms, or control. He highlights the continuous development of these links against the backdrop of social change.

The research part of the monograph is once again executed in a systematic way. It identifies the risk processes in public administration; determines the approaches

to the granularity of public administration processes; defines diagnostic points of risk public administration processes; constructs an innovative model of control mechanisms for public administration processes risks. In order to accomplish these practical steps, the author defines a methodology that will ensure the replicability of the used approaches. Consequently, two samples are made for the actual research. The first sample focused on the external environment of public administration has been selected based on regional legislation on municipalities and includes selected municipal offices. The other sample focused on the internal environment of public administration has been selected as a set of processes in a controlled organization, the so-called audit universe organization, and includes the basic processes of the organization.

The main research method is the interview method, or more specifically a method of structured interviews using the digital tool CAWI (Computer Assisted Web Interviews). Kupec extensively proves the appropriateness of its application and uses references to a number of authorities in the field of research interviews. He has used analytical software IBM SPSS Statistics 28.0 for the subsequent transformation of data, data sets and further processing of results. The results are first summarized and then assessed. At the same time, he works with hypotheses and validates the results. The results are also used for the creation of recommendations, a multidisciplinary discussion and the conclusions of the research, thus fulfilling the aims of the publication.

The reflection of the transformation of control mechanisms in public administration is presented in the results of the reviewed monograph. They depict data from the performed quantitative and qualitative research that are first summarized and very aptly described in a descriptive statistic. The author delves into the transformation of regional public administration and proves that the speed of digitization is slow and the whole environment is highly inefficient. The author also outlines categories of significance of risks and categories of the use of control tools. The attached heat map of detected risks in public administration clearly shows that the areas at risk include financial processes in public administration (risks concerning expenses, risks concerning revenues and economy). In addition, the non-acceptance of the hypothesis of the correlation of risks and financial health of public administration is a result that is worth noting. Proposals follow.

The first proposal section of the monograph primarily helps public administration understand the potential risks in the analysis of complex processes and the setting of diagnostic models of control. Readers, controllers and auditors can then use the proposed risk matrix and individual public administration risks that they can subsequently verify: the first category includes (critical) risks concerning expenses, revenues, economy and financial operations; the second category includes (serious) risks concerning effectiveness, compliance with regulations and legality; the third category includes (medium) risks concerning efficiency, task completion in accordance with the relevant regulations and compliance with internal regulations; the fourth category includes (minor) risks concerning fulfilment and resolutions, dealing with complaints and petitions. Kupec lists the examined risks according to the results of the interviews, categorizes them and offers them for verification uses in practice.

The second proposal section of the monograph deals with granularity of the individual processes that the public administration is composed of. The presented proposals sum up the possible levels of breakdown of the processes and determine their granularity to be able to efficiently analyze the potential risks. The author answers the question on how to set the level of granularity and how to determine when the breakdown of a process is sufficiently detailed to be able to detect risks effectively. The optimum level of granularity is found at the intersection of the decreasing curve of risk impact on cost and the increasing curve of risk identification on cost. The author then presumes that with every lower level of the process, the risk, or the risk impact on cost, is lower. Based on these recommendations, it is possible, at a practical level, to consider the cost ratio of control or audit commissions and projects.

The third proposal section of the monograph defines diagnostic points of risk processes and presents proposals for the construction of a diagnostic control model. This approach draws on medical disciplines as medical science can diagnose highly sophisticated problems and health risks based on universal controls. The results of the research help prepare a similar methodology using universal diagnostic points also for public administration processes. The users of the publication can use diagnostic sets of risk processes in the verification of processes that are repeated. These include "time", "assessment", "implementation" and "employees". These sets can be further divided with more precision to individual points, also called diagnostic points. Diagnostic points are discussed at the end of the monograph where they are presented in a Venn diagram. All sections together help construct an innovative model of control mechanisms of risk processes in public administration. Václav Kupec also adds that the aim is not to turn this model into a dogma, but to efficiently manage limited personnel capacity. Professionals then do not have to keep looking for new processes, but can take inspiration from the methodology of the proposed model. The main strength of the publication is the interdisciplinary synthesis of knowledge of public administration and the proposal for strengthening the role of public administration control. The monograph also includes a discussion where the main limitations of the work are mentioned and the possible future development of the topic is outlined. The formal processing and the graphic design, visual elements and storytelling of the publication are at a high level. It can be concluded that the monograph under review brings added value to public administration and the society as a whole.

Contact

Ing. Jakub Sieber
Faculty of Economics, Technical University of Liberec
Voroněžská 13, 460 01 Liberec, Czech Republic
jakub.sieber@tul.cz

RECENZE KNIHY SOCIÁLNÍ POLITIKA

Autoři: Stanislav Ondrášek, Lucie Kozlová, Alena Hricová, David Urban
Praha: Grada, 2024, 192 stran, ISBN 978-80-271-5138-7

V uplynulých týdnech se na pultech řady knihkupectví objevila další kniha věnující se problematice sociální politiky. Po knize autorských kolektivů doc. Ing. Jana Mertla, Ph.D. (Sociální politika, Praha: Wolters Kluwer, 2023) a prof. JUDr. Kristiny Koldinské, Ph.D. (Právo sociálního zabezpečení, Praha: C. H. Beck, 2022) jde o monografii autorů působících na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a na Vysoké škole polytechnické v Jihlavě. Již tato skutečnost je výrazem toho, jak v odborné veřejnosti roste zájem o sociální otázky a o možnosti jejich efektivního řešení. Tento autorský kolektiv představuje monografii, která se věnuje všem klíčovým otázkám, jimž je v evropských zemích standardně věnována pozornost. Autoři z mého pohledu velmi přesně identifikují stávající problémy, které v jednotlivých zemích je potřebné v sociální oblasti řešit, pozitivně hodnotím zejména skutečnost, že v závěrečné kapitole knihy identifikují alternativní modely klíčové výzvy, které budou nuceny evropské státy v následujících letech řešit a věnovat jim zvýšenou pozornost.

Značná pozornost je v rámci monografie věnována podrobné charakteristice dávkového systému sociálního zabezpečení v naší zemi. Oceňuji přitom tu skutečnost, že autoři stručně charakterizují připravované změny v jednotlivých sociálních systémech i pozornost, kterou autoři věnují problematice sociálních služeb, které především z hlediska očekávaných demografických změn stojí v současné době v naší zemi před zásadní reformou jak z hlediska jejich financování, tak i organizace a řízení. Velmi zajímavou pasáž představuje 7. kapitola knihy, která se věnuje otázkám sociální politiky Evropské unie. Autoři přesně definují jednotlivé oblasti, jimž je v rámci budování evropského sociálního modelu věnována pozornost. Oceňuji zejména

skutečnost, že autoři přesně charakterizují nejvýznamnější dokumenty, které ovlivňují sociální podmínky v evropských zemích.

Oceňuji skutečnost, že u jednotlivých kapitol je na závěr uveden komplexní přehled použité literatury, což umožňuje čtenářům lepší orientaci ve studované problematice.

Jsem přesvědčen, že uvedená monografie výrazným způsobem rozšíří povědomí veřejnosti o přístupech k řešení sociálních situací v evropských zemích, a proto jsem přesvědčen, že by neměla chybět v odborné knihovně každého akademického pracovníka, který se věnuje problematice sociální politiky. Doporučuji její širokou prezentaci.

Kontakt

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc.

Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

Ústav veřejné správy a sociální politiky

Bezručovo náměstí 885/14, 746 01 Opava, Česká republika

ladislav.prusa@fvp.slu.cz

	KNIŽNÍ NOVINKY	
--	-----------------------	--

DOKAZOVÁNÍ V PŘESTUPKOVÉM ŘÍZENÍ

Milan Cigánek

Praha: Wolters Kluwer, 2024, ISBN 978-80-286-0015-0

Publikace se věnuje důkazním prostředkům v přestupkovém řízení a souvisejícím skutečnostem, které slouží k vydání rozhodnutí v předmětné věci.

Publikace je určena úředníkům, kteří řeší ve své profesi přestupky, advokátům poskytujícím právní služby, studentům právnických fakult, i studentům, kteří studují ve studijních programech zabývajících se veřejnou správou. Sloužit bude i jako zdroj pro přípravu ke zkoušce odborné způsobilosti z přestupkového práva.

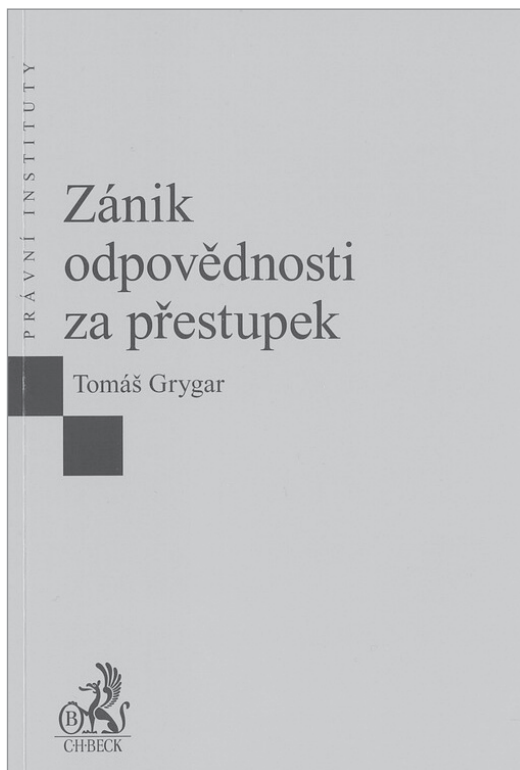

ZÁNİK ODPOVĚDNOSTI ZA PŘESTUPEK

Tomáš Grygar

Praha: C. H. Beck, 2024, ISBN 978-80-7400-948-8

Publikace je primárně určena odborníkům z řad správněprávní teorie a praxe, zejména advokátům, akademikům, soudcům správních soudů nebo pracovníkům správních úřadů všech druhů a stupňů. Představuje první monografické zpracování problematiky zániku přestupkové odpovědnosti, se kterou se pojí řada teoretických i praktických problémů.

POKYNY PRO AUTORY

Časopis se skládá ze tří částí. V první části tvořené rubrikou Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy jsou uveřejňovány pouze recenzované příspěvky. O zařazení do recenzované části časopisu rozhoduje redakční rada na základě výsledků recenzního řízení, které je oboustranně anonymní. Redakce v tomto směru provádí potřebné kroky. Autoři mohou nabízet příspěvky i nerecenzované části. Redakce přijímá pouze dosud nepublikované příspěvky v elektronické podobě. Příspěvky zasílejte elektronicky pomocí registračního formuláře na webových stránkách časopisu (sekce Vložit rukopis).

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

Rukopis příspěvku do recenzované části (nejlépe v členění úvod, současný stav poznání, zkoumaná problematika a použité metody, výsledky, diskuse, závěr) o rozsahu max. 30 tisíc znaků včetně mezer v editoru MS Word musí vedle vlastního textu obsahovat 10 – 15řádkový abstrakt a klíčová slova, obojí v češtině a v angličtině. Za jazykovou úpravu textu zodpovídá autor.

Grafy a obrázky musí být přizpůsobeny černobílému provedení (ve formátu Excel skupinový sloupcový, ne prostorový). Připojeny musí být i jejich zdrojové soubory, v samotném rukopisu uveďte poznámku, že v tomto místě má být obrazová příloha.

Citace a bibliografické odkazy musí být úplné dle vzoru (viz příklady základních druhů citací).

ČLENĚNÍ PŘÍSPĚVKU

Název (název příspěvku a jeho anglický překlad)

Autor (celé křestní jméno a příjmení všech autorů, bez titulů, např.: Jana Malá¹, Lucie Novotná², Martina Dostálová²)

Pracoviště (úplný název pracoviště a sídlo, např.: ¹Ústav veřejné správy a sociální politiky, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě; ²Veřejná správa, Právnická fakulta, Masarykova univerzita)

Abstrakt a klíčová slova AJ a ČJ (nebo v jazyce, ve kterém je článek napsán)

Úvod

Současný stav poznání

Zkoumaná problematika a použité metody

Výsledky

Diskuse

Závěr

Summary v AJ

Literatura

Kontakt

LITERATURA

Položky jsou řazeny abecedně dle příjmení autora, v případě uvedení více děl téhož autora jsou řazeny dále dle názvu publikace. Literatura se nečlení dle typu publikace (kniha, článek apod.), níže je však pro názornost vzorů takto rozdělena. U cizojazyčných zdrojů se vzory uplatní analogicky, zkratky (vol., no., p. a obdobné) se v rámci cizojazyčného zdroje uvádějí v jazyce dokumentu (u anglického dokumentu anglicky apod.)

ODKAZY V TEXTU NA SEZNAM LITERATURY

Na zdroje průběžně odkazujte v textu, nevyužívejte poznámky pod čarou.
Podoba odkazu v textu: (Klein, 2004); (Klein, 2004, 36–37); (Zedníček et al., 1984).

PŘÍKLADY ZÁKLADNÍCH DRUHŮ CITACÍ:

MONOGRAFIE

PANENKA, S. *Úvod do sociální politiky*. Praha: Codex Bohemia, 1996. ISBN 978-80-247-1775-3. (U publikace s více než třemi autory se uvádí jen příjmení prvního autora, za ním následuje zkratka et al.)

ČLÁNKY V ČASOPISECH

TRAVNATÝ, Z. a SVOBODA, M. Otcovství v České republice. *Demografie*. 2013, roč. 14, č. 1, s. 49–56. ISSN 1213-0125.

ČLÁNKY VE SBORNÍCÍCH

CLOOTS, V. Rodinná politika v evropských zemích. In: NOVÁK, J. (ed.). *Perspektivy rodinné politiky v ČR*. Praha: MPSV ČR, 2000, s. 23–30. ISBN 978-80-261-0617-3.

LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY

ČESKO. Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: *Sbírka zákonů*. 22. 4. 1998. ISSN 1211-1244.

BAKALÁŘSKÉ, DIPLOMOVÉ, DISERTAČNÍ A OBDOBNÉ PRÁCE

ČERNOCKÁ, A. *Místní orgány státní správy jako součást veřejné správy ČR*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta: 2012. Vedoucí práce M. MACKOVÁ.

ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY

Uvádějte:

1. specifikaci média (online, CD ROM, databáze, datový soubor)
2. datum stažení (cit. 08. 10. 2010)
3. webovou adresu (dostupné z: <http://www.czso.cz>)

JIRKOVSKÝ, D. et al. *Ošetřovatelské postupy a intervence – Učebnice pro bakalářské a magisterské studium* [online]. Praha: Fakultní nemocnice v Motole, 2012. [cit. 13. 6. 2013]. Dostupné z: <https://www.lf2.cuni.cz/files/page/files/2016/inouceb.pdf>.

PŘEDNÁŠKY Z KONFERENCÍ

MANDÁK, A. *Problémy studia migrací v českých zemích v novověku*. Příspěvek přednesený na konferenci Dějiny migrací v českých zemích. Brno, 14. 3. 2013.

POPISKY TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1: Pohyb obyvatelstva, 1990–2010

Graf 1: Relativní věková struktura cizinců a obyvatelstva ČR celkem, 31. 12. 2009

KONTAKT

Jméno a příjmení s tituly

Instituce, za kterou chci článek zveřejnit

Adresa

E-mail

RUKOPISY, JEJICHŽ ÚPRAVA NESPLNÍ VÝŠE UVEDENÉ POŽADAVKY NEBO BUDOU V ROZPORU S ETICKÝMI ZÁSADAMI PRO PUBLIKOVÁNÍ, NEBUDOU REDAKCÍ PŘIJATY.

**SILESIAN
UNIVERSITY**
FACULTY OF PUBLIC
POLICIES IN OPAVA

ISSN 2695-1223 (Print)
ISSN 2695-1231 (Online)